

MONITA
ET
PRÆCEPTA
CHRISTIANA.

EDITIO ALTERA.

In Usum Regiæ Scholæ Etonensis.

LONDINI, apud C. DILLY.
ETONÆ, apud T. POTE.

MDCCXCII.

“ Quicumque non exceperit regnum Dei,
“ tanquam puerulus, nequaquam introibit in
“ illud.”

*Hec Christus: Eamque simplicitatem, quam
in recipiendis Christi documentis habere debent
discipuli animi, in iisdem hinc explicandis secutus
est libelli huiusce auctor; qui rem, in se gravissi-
mam, cum planissimam quoque efficere conaretur,
non subtiliter, neque ornatè eam tractare, sed
pueris potius prodesse, quàm doctis placere,
voluit.*



I. De Officiis Christiani Hominis erga Deum.

CAP. I. De Deo in juventute cogitandum.

II. De Precibus.

III. De Gratiarum Actione.

IV. De Pœnitentiâ.

V. De Die Dominico.

VI. De Cœnâ Dominicâ.

VII. De Jurejurando.

VIII. De Blasphemiâ.

II. De Officiis Christiani Hominis erga Homines.

CAP. IX. De Justitiâ.

X. De Charitate, five universâ Benevolentîâ.

XI. De Humilitate.

XII. De Officio Filiorum erga Parentes.

XIII. De Homicidio.

XIV. De Mendaciis.

III. De Officiis Christiani Hominis erga
Seipsum.

CAP. XV. De subjugandis Corporis Libidi-
nibus.

XVI. De Temperantiâ in Cibo et Potu.

MONITA

MONITA ET PRÆCEPTA CHRISTIANA.

De Officiis Christiani Hominis erga Deum.

C A P U T I.

De Deo in juventute cogitandum.

- I. *Primitiæ vitæ Deo dicandæ.* II. *Lex Judai-
ca de sacerdotibus.* III. *Adolescentia ad pie-
tatem exsuscitandam maximè accommodata,
utpote non pravâ consuetudine vitiata.* IV. *A-
nimi juvenum ad discendum proniores sunt.*
V. *Ad veritatem admittendam aptiores.* VI.
*Ex adolescentia bene transacta oritur felix
senectus.* VII. *Objectio.* VIII. *Cui responde-
tur.* IX. *Altera objectio.* X. *Cui respondetur.*
XI. *Tertia objectio.* XII. *Cui respondetur.*

I. **U**T * gregis, † frugumque primitias
Deo quotannis dare lege Mosaicâ
Israëlitis præscriptum est; ita nos
juventutem nostram, vitæ scilicet primitias,
ei dicare æquum est, à quo vivimus, spira-

* Exod. xiii. 2. 12. † Exod. xxii. 29. xxiii. 19.

2 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

mus, fumus. Quorsum adolescentiam viribus, formâ, ingenio ad res maximas percipiendum, memoriâ ad retinendum, instruxit Deus, nisi ut dotibus hisce uteremur in ipso laudando? quorsum pertineat ei vitæ sæces offerre, scelere atque criminibus exhaustæ? quasi ille turpissimis cupiditatibus, et nocentissimis deliciis posthabendus esset; quasi nullæ victimæ illius ad aram ducendæ, nisi cæcæ, claudæ, et mutilæ.

II. Jussit lex Judaica, ut veniret * Levita viginti et quinque annos natus ad militiam ministerii; ut verò quinquaginta annos natus non ampliùs ministraret; ibi enim vires, et corporis, et animi deflorescere. Nonne æquum est, ut vis membrorum ei sit dicata, qui formavit ea, et composuit? utque mentis dotes, florentes adhuc et integræ, in eo contemplando exercerentur, qui iis dedit et intelligere, et sapere?

III. Quid, quòd adolescentia ad virtutem pietatemque exfuscitandam maximè accommodata est? Non enim eo tempore malâ consuetudine tantùm vitiatur animus, quantum per longam annorum seriem scelere et nequitia contaminatus. Invisa primò vitia tandem fiunt perquam amabilia; † *donec iniquitas ut aqua imbibatur*: adeò ut quò diutiùs peccatum

* Num. viii. 24.

† Job xv. 16.

aliquod

aliquod tibi indulseris, eò sit deponere difficilius. * *An cutem suam exuat Æthiops, aut maculas pardus? tum profectò etiam vos bene facere possitis, ad malè faciendum eduati.* An adeò leve atque ludicrum videtur Dei gratia, ut quodvis tempus ad eam adipiscendam sufficiat? Nonne metuenda sunt ea, quibus te impediatur peccandi inveterata consuetudo? Nonne vimen quàm arborem flectere facilius est, et obstare malis moribus, quàm eos evellere? Multa nos docent, summum in omnes consuetudinis esse imperium. Cùmque pravæ consuetudini se diu addixerint homines, vereor ut quoquo modo extirpetur peccandi mos; qui præter quod radices in pectoribus nostris altiùs agit, nos illecebris suis ad se trahit, et à pietate absterret. Constat igitur juvenes innocuos et nondum corruptos facilius se ad Deum recipere, quàm senes, vitiis quasi squallidos, et nequitia penitus obritos.

VI. Animi etiam juvenum ad discendum proniores sunt. Præclarè à † philosopho quodam dictum est, νεκρὸν ἰατρῆειν, καὶ γέροντα ὑδρετεῖν ταύτο ἐστίν. Est enim in adolescentibus modestia quædam decens, unde dociles fiunt, quæ quidem in maturioribus rarè invenitur:

* Jerem. xiii. 23.

† Diog. Laert.

4 De Officiis Christiani Hominis erga Deum.

vel quia jam se scire putent omnia; vel quia turpe credant, haberi rudes earum rerum, quas nescire dedecus est. Hinc discipulis suis dicit Christus; * *nisi animo essent submisso, tanquam parvuli, in caeleste regnum non inituros*: nisi scilicet imitarentur, parvulorum modestiam, animique humilitatem, ita ut ex ignorantiae suae conscientiam dociliores fierent.

V. Utque ad discendum proniores, ita ad veritatem admittendam aptiores sunt mentes adolescentium, utpote quas praëjudicatae diu opiniones spinis et sentibus non obduxerint. Animus non diu vacuus jacebit; et si veri notitiâ non citò compleatur, pravis erroribus imbuetur. Mentem tempore et criminibus induratum flectere longè difficilior est, quàm molli atque cereo ingenio quaecunque pietatis et religionis signa inducere; adeò ut rectè dixerit propheta, † *Quem docebit scientiam, et cui proponet intelligendum documentum? Depulsis à lacte, avulsis ab uberibus*. Mollis enim et tener est juvenum animus, et ita flexibilis, ut sequatur, quocunque torqueas. Cum audierit aliquid de morte, de judicio, de Christi vitâ et cruciatibus, ut palluit, erubuit, pudoremque cum mœstitiâ commistum testatus est adolescens; dum duro ore, at-

* S. Matt. xviii. 13,

† Isa. xxviii. 9.

que

que vultu immoto fedet scelere diu exercitatus, quasi spei, timori, gaudio, luctui, misericordiæ nequaquam penetrabilis!

VI. Ex adolescentia bene transacta oritur felix atque honorata senectus; et contra vitæ sceleribus exhausta tum gravissima est, cum ad finem appropinquat. Quam miserum est senem, * *cujus ossa implentur peccatis adolescentiæ*, dies præteritos respicere! Quid si etiam † *undecimâ horâ* resipiscat, Deusque etiam tum veniam oranti non recuset, quo tamen horrore pectus suum contemplabitur? quibus malis se circumcinctum videbit? quo pondere animus gravabitur? An verisimile est Deum illum, quem tamdiu delictis suis delassavit, ei ultrò misericordiam porrecturum, quin gustet, quàm amarum sit peccare? An mirum est, si Deus ille, quem vocantem toties contempsit, cujus à consiliis et monitionibus se toties avertit, sæpe eum fracto abjectoque animo precari patiatur priùs, quàm precanti clementer respondeat?

VII. 'At grave est,' inquires, 'ut vitæ delicias, omnesque illico voluptates repudiemus? Quid vires nobis profunt, si rerum earum, quas fert adolescentia, affinibus esse non licet? Undique nobis suppeditat

* Job xx. 11.

† S. Matt. xx 5.

• vita

6 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

‘vita, quæ sensibus lenocinentur: jam sapi-
‘unt deliciæ; jam gustandis gaudiis sensus
‘subtilissimi sunt; quorsum igitur nobis hoc
‘consilium, senibus, quorum languent, et
‘sopiti sunt affectus, accommodatius?’

VIII. An verò illæ voluptates, quarum
sapor exquisitissimus, ipsis consentibus, cum
adolescentiâ marcescit simul, adeò ut iis sæpe
superstites sitis, cum illis comparandæ sunt,
quibus nec modus est, nec terminus? an vita,
peccatis referta, quâ paucas horas fruimur,
* *quæque amaritudo in fine fit*, anteferenda est
animæ tranquillitati, gaudii immortalis præ-
sciæ? Andenique operæpretium est, ut brevium
deliciarum prodigi emptores, potiùs vos sup-
pliciis æternis objiciatis, quàm evagantes ani-
morum affectus cohibeatis, et reprimatis?

IX. ‘At non libet ab aliis ita dissentire,
‘ut quâ ætate cæteri se voluptatibus ingurgi-
‘tant, omnibus probantibus, à societate, cœ-
‘tuque lætantium, nos disjungamus. Cui-
‘que ætati sua sunt studia: juventæ volupta-
‘tes, senectuti pœnitentia: tum profectò
‘decebit parcè et religiosè vivere, cùm sensus
‘nostros ætas hebetaverit, et ea repudiare
‘docuerit, quibus amplius potiri non licebit.’

* 2 Sam. ii. 26.

X. Quid

X. Quid verò? num in perniciem ruere cum pluribus optabilius, quàm cum paucis eam evitare? num virtuti et felicitati, vitium, miseriamque, anteponetis, quia * *via quæ ad vitam ducit angusta et parum calcata, quæ ad exitium lata et trita est?* Et quia sunt qui potiùs indulgent delictis adolescentium, quàm ea culpant, aut reprimere conantur, (partim quia putant esse eos animi instabilis, et plurimùm voluptatibus deditos; partim quia homines provectiore ætate, immotis oculis sua respicientes, facilè aliorum peccatis ignoscunt;) idcircone iis peccare licitum est? Num ratio, num sacræ scripturæ juveni concedunt, ut impunè sit nequam? an ullo vitæ tempore peccare fas est? annon semper fugiendum est scelus, tam adolescentiâ quàm senectâ? An optimum vitæ tempus criminibus conteres, quasi Deus eo sit indignus?

XI. 'At Deus, cujus maxima est clementia, nos in vineam suam etiam ultimâ horâ recipiet; et spes est adhuc feliciter morituros, qui pessimè vixerint.'

XII. Absit, ut infinitam Dei misericordiam cohibere, aut circumscribere enitamur! At nolite profectò vitæ melioris spem in ultimam

* S. Matt. vii. 15.

8 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

huiusce horam differre. Quî enim scitis quânt citò Deus vos ad iudicium vocet? Multi vobis, nec robore, nec ingenio, nec re, nec genere inferiores, in ipso adolescentiæ flore succisi sunt. Multos peccatis suis obrutos ingurgitavit orcus; multis ad pœnitentiam ne hora quidem data est. Nec rarò accidit, eos, qui Deum deseruerunt et contempserunt, à Deo desertos et contemptos vivere.

C A P U T II.

De Precibus.

I. *Si Deus sit, orandus est.* II. *Orantem peccata confiteri necesse est.* III, IV, V, VI. *Qualia à Deo sint oranda.* VII. *Orandum enixè.* VIII. *Quoties orandum sit.* IX. *Quo modo.* X. *Pharisæus et Publicanus.* XI, XII. *Cavendum ne orantes animis aberremus.* XIII. *Preces sunt aut privatæ, aut publicæ.* XIV, XV, XVI. *Mala quæ à contemptu publici cultûs orta sunt.* XVII. *Christianos præcipuè oportet congregatos precari.* XVIII. *Et in Dei templo se decenter gerere.*

I. **Q**UI Deum esse concedit, is orandum eum, colendumque concedat oportet. Qui enim nos fecit, cujus de
8 benignitate

benignitate atque potentiâ, pendet res nostra, salus, vita, huic profectò supplicandum est, ut bona omnia nobis largiatur, mala omnia à nobis avertat; sed præsertim, ut iis omnibus ignoscat, quibus aut scientes, aut inscientes in eum peccavimus.

II. Qui, ut delictis suis ignoscatur, Deum orat, ea ut confiteatur, necesse est. Nec hoc solum, sed pudorem etiam, cum mœrore commissum, animo suo fovere debet; ubi hoc non fit, linguâ, non corde, peccâsse se fateatur.

III. Quicquid aut animis, aut corporibus nostris sit utile, id, cùm à Deo unicè pendeat, à Deo rogandum est. Primùm itaque peccatis venia petenda est, non nostro, sed Christi nomine, cujus ad Deum nobis conciliandum effusus est sanguis. Orandum insuper Sancti Spiritûs auxilium, omnesque illæ virtutes, sine quibus Christianis verè fieri non licet, charitas, animi humilitas, justitia, castimonia, fides.

IV. A Deo aliquid petiturus, tecum semper reputes, cui peccato præ aliis deditus sis; si hoc ex animo amovere possis, id demum erit feriò triumphare. Si superbus sis, animi humilitatem; si libidinosus, castimoniam petas: cæterasque virtutes, prout tibi iis opus sit.

V. Orandum etiam pro corporibus nostris; non pro divitiis, aut voluptatibus iis quæ in

B

malum

10 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

malum ducant, sed pro firmâ valetudine præcipuè, proque iis quæ ad vitam necessaria sunt; quo modo nobis præcepit Christus,
* *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

VI. Nec ut bona solùm impertiat, sed ut mala à nobis avertat, Deo supplicandum est: quæ mala vel ad peccata spectant, vel ad supplicium. Oremus itaque, ut ab omni scelere tutos nos præstet, nec in tentationem induci sinat: oremus etiam, si quid pravi fecerimus, ne nos graviùs castiget; præcipuè autem ne favorem suum à nobis penitùs amoveat, et æternæ poenæ damnatos relinquat.

VII. Cum de animâ tuâ agitur, precibus enixè Deum adeas, nec si non statim votis annuerit, etiam atque etiam precari desinas. In te descende; mentem tuam concute; ibi scrutare, quænam sit causa, cur à Deo indonatus abeas; vide si non ipse tuis votis obstes. Rogas fortasse, ut aliquod tibi peccatum expugnare concedat, ipse interea ignavus, atque iners; imò ei ultrò ac lubenter deditus. Si hoc fit, parum valebunt preces tuæ; id enim à Deo precaris, quod ipse, ut tibi det, non sinis.

VIII. Roget aliquis, *quoties* sit opus, ut Deo se precibus commendet: id profectò ex

• S. Matt. vi. 11.

loco,

loco, tempore, ætate, vitæ conditione, pendet. A necessariis negotiis plùs aliis, quàm aliis, vacat. Ne verò quis id temporis voluptati, nedum sceleri concedat, quod precibus negat; nec priùs aliquis ad somnum se vespere recipiat, quàm, ut à nocturnis periculis liberetur, Deum oraverit; nec diurnum opus mane suscipiat, donec lucis auctorem coluerit. Annon eum dementem atque insanum putes, qui, quicquid vellet, habere illico posset, si modò id ab amico rogaret, nec rogaret tamen? Eodem furore et ipse corriperis, si non Deum, omnium amicissimum, frequenter accedas, quicquid tibi profit, ab eo accepturus.

IX. Nec verò tam refert *quoties*, quàm *quomodo* preceris. Cavendum itaque est, ne quid rogemus, quod rogare nefas; ut divitias, aut potentiam ad libidines pravas explendum, aut damnum dedecusve eorum, quibus irascimur. Fidendum est etiam, si rogamus eo more quo decet, Deum id nobis donaturum quod petimus. Orandum est denique animo submisso atque humili, non nostris ipsorum, quo modo Phariseus ille, sed Christi meritis freti.

X. * *Ibant duo homines simul ad templum oratum, hic Phariseus, ille Publicanus. Stetit Phariseus seorsum, et ita dixit: 'Gratias tibi ago, Deus, quòd non sim, sicut alii homines, injusti, rapaces, mæchi, aut etiam ut iste Publicanus. Sep-*

* S. Luc. xviii. 10.

12 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

*‘tem diebus bis jejuno: decimo quæcunque possideo.’
Publicanus interea procul stans, ne oculos quidem
ausus ad cælum tollere, pectus percussit, dixitque,
‘Deus, miserere mei peccatoris.’ Dico tibi, inquit
Jesús, ad domum suam descendisse hunc justificatum
potiùs illo: quicunque enim se evehit, deprimitur;
quique se deprimit, is evebatur.*

XI. Animo etiam maximè attento opus est:
quòd si linguâ solummodò præscripta quædam
verba effundimus, mente in terras defixâ, hoc
profectò est, Dei majestatem contemnere, * *e-
umque labiis honorare, cùm cor ab eo procul absit.*
Et quàm immanis est stultitia, cùm de cor-
poribus animisque nostris agitur, futes ali-
quas levesque nugas persequi, Dei illius,
quem alloquimur, penitùs immemores?

XII. Hoc ne fiat, nobiscum etiam atque e-
tiam cogitemus, quantus sit ille, quem adi-
mus; nec audeamus, eo præsentè, aliis rebus,
aut hominibus vacare. Putemus quid sit id,
quod rogamus; quo accepto, felices, negato,
miseri erimus in æternum. Cordi igitur tuo
invigila, et si quid alieni ibi locum habeat, id
honestâ indignatione rejice.

XIII. Preces Deo offerimus, aut à cæteris
seclusi, nullo vidente, aut publicè, inter reliquos
Christianos: quorum utrumque maximè ne-
cessarium est. Si enim in templo tantùm, non

* S. Marc. vii. 16.

in domo quoque, Deum adimus, non ab eo, sed à laudibus hominum, præmium nobis expectatur. * *Introito igitur in conclave tuum, et clauso ostio tuo precare Patrem tuum in occulto, et Pater tuus, qui te aspicit in occulto, reddet tibi palam.*

XIV. Quòd si clàm solùm, nocte et tenebris defensi, ut Jesum Nicodemus, ita nos Deum adiremus, nec quispiam auderet palam eum affari, ex animis hominum, cùm non publico auxilio inniteretur, citò excideret timor, et cultus Dei. Si inter sylvas delitescat religio, dum in sole atque pulvere spatiatur scelus, parum argumentis opus est, quæ probent, exinde citò oriturum contemptum Dei, moresque perditos ac dissolutos. Timor istius Dei, quem nec dolus potest fallere, nec vis flectere, ad bene beatèque vivendum, apprimè necessarius est; et uniuscujusque est officium timorem hunc non solùm in animo suo fovere, sed in aliis excitare; quod quidem publicis precibus fieri optimè videtur; nec secretò Deum adibunt ii, qui publicè non colunt.

XV. Cultu Dei amoto, quid potentiores comprimet, nisi dedecoris, quid humiliores, nisi supplicii timor? Parum autem hæc valent; quem enim vitæ suæ tædet, ei in alterius est imperium. Quid enim prohibet, quo minùs ei, quem odit, necem intentet? Æ-

* S. Matt. vi. 6.

14 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

terni supplicii timor? at id non timet. Turpissime igitur et protractæ mortis? hanc vero facillimè vitet, mortemque sibi ultrò consciscat. Quid igitur est aliud, ex animis hominum religionem tollere, nisi in felices, in divites, in bonos, genus perditissimum, miseros et desperantes immittere? Malè profectò nobis esset in hac vitâ, si de aliâ nihil innotesceret.

XVI. Sæpenumerò à plurimis observatum est, legitimæ omnis auctoritatis contemptum notam esse huic sæculo præ aliis inustam: filios parentibus, servos magistris, discipulos præceptoribus suis, nec obedire nec obsequi. Quis verò hoc miretur, cùm sint, qui vix, aut ne vix quidem, *illius* auctoritatem agnoscant, unde in parentes, in magistros, in præceptores, auctoritas omnis derivatur? Ex malo patriciorum exemplo oritur plebis nequitia: neque enim celari potest, eos à publico Dei cultu maximè se abstrahere, quorum studio ad propagandam religionem maximè est opus; quique Deo, pro omnibus hujus vitæ, quibus diffluunt, deliciis, gratias debent, eas nequaquam solvere. Hinc à principibus derivata mala, in patriam, et in populum fluxere.

XVII. At verò nos Christianos publicis precibus uti, et congregatos precari, jussit is, cujus de nomine nos appellamus. Nec in toto terrarum orbe exemplum extat Christianæ
alicujus

alicujus ecclesiæ, quin in eâ administrentur sacramenta, Deusque publicè atque apertè colatur. Imò inter acerbissimi cruciatûs timores perpetuos, ad precandum coierunt Christiani; quique, ut vitam servaret, à publico Dei cultu aberat, eo nomine indignus putabatur.

XVIII. Restat ut pauca dicam, quibus vos moneam, quàm audax sit et improbum eo in templo, quod ipsi Deo dicatum est, inter publicas Christianorum preces, indecori aliquid committere. Si coram principe, aut rege aliquo esset, quis est è vobis, qui non gereret humilem se, et submissum? Deone igitur præsente id facere audebitis, quod coram homine non audetis? Eum profectò toto animo, toto corde adorare ipsi debetis; at saltem ne in alienas preces, qui forsan pro vobis ipsis Deum precantur, irruatis. Ridere, colloqui, reverentiâ, aut in gestu, aut in oculis carere, præsertim libros ad delectandum animum, ad horam fallendam, et à cultu religioso prorsus alienos, fortasse etiam immodestos atque indecoros perlegere, quid est nisi Deum contemnere, sanctasque cæremonias irridere? Cavete, cavete, obsecro vos atque obtestor, per amorem illum, quo animas vestras amatis, ne quid vobis indignum committatis: Christianos esse vos recordamini. Frequens

16 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

quens vobis est occasio Deo vos commendandi : ne frequentibus istis occasionibus abutimini ; nec quod in salutem vestram datum est in perniciem convertentes, nocentiores vos faciat.

C A P. III.

De Gratiarum Actione.

I. *Gratiæ Deo agendæ.* II. *Quia nos creavit.* III, IV. *Quia conservat.* V. *Quia à peccatis nostris redemit.* VI. *Inter omnia officia nullum hoc illustrius.* VII. *Nullum jucundius.* VIII. *Nec quod nos magis elevat.* IX. *Ex hoc officio oritur animi humilitas.* X. *Et adulationis contemptus.*

I. **U**T Deo pro speratis beneficiis supplicare, ita pro acceptis gratias agere oportet. Quis enim aliquid petit, quin ei, à quo impetravit, se gratum præbeat ?

II. Quicquid sumus, quicquid possidemus, quascunque aut hujusce vitæ delicias, aut melioris spes fovemus, à Deo hæc omnia procedunt. Primùm itaque uno ore, unoque animo, eum laudemus, qui è nihilo nos formavit,

formavit, contemptoque pulveri divinæ auræ particulam afflavit. Nos, qui cogitamus, qui sapimus, qui superbimus, id fuimus, quod in triviis lutum est. Nobis spiritum, nobis sensum, nobis animum ad altissima evehendum, dedit Deus. Ille artus nostros è brutâ materiâ compositos immortalī mente instruxit, cœlumque nos sperare jussit; eum itaque adæamus, quanta acceperimus, confitentes; eique, qui nos formavit, quod possumus, referamus, non beneficia, sed laudem atque honorem.

III. Utque nos formavit, ita formatos quotidie servat, rerum ille terrestrium, cœlestiumque Creator. Parum esset nobis vitam dedisse, nisi vitæ isti invigilâset. . Per imbellem infantiam, per lubricam juventutem, per infirmam senectam, idem, qui nos fecit, et servat, Deus; hinc ab innumeris istis, quibus vita humana laborat, malis liberamur; * *nec nocturna nobis nocet sagitta, nec quæ interdiu grassatur pestilentia.*

IV. Nec laudandus est solūm propter hæc, quæ omnibus pariter largitur Deus, sed si quid boni tibi præcipuè acciderit, gratiæ à te præcipuæ debentur: si è dolore scilicet, è morbo, præsertim è peccato aliquo salvus evaseris.

* Psal. xci. 6.

C

V. Quæ

18 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

V. Quæ verò sunt ea bona, quæ ad hanc vitam spectant, si cum iis comparentur, quibus felicitas æterna, atque immortalis nobis parta est? Si laudandus sit Deus, quòd formaverit nos, & formatos servet; quantæ ei gratiæ debentur, qui à suppliciis meritis nos redemerit, Filiumque suum unigenitum morti acerbissimæ subjecerit, ne nos in æternum miseri essemus.

VI. Ut solem, lunam, sidera, immotis oculis aspicimus, quia semper lucent; ita quotidiana à Deo accepta beneficia faciunt, ut eorum obliviscamur. O miseri, atque ingrati homines, qui eò minùs Deum laudatis, quòd plura ab eo acceperitis!

VII. Inter omnia hominis officia, gratiarum actione nihil illustrius, nihil præstantius. Postquam mundum formaverat Deus, omnesque ejus partes, pondere, numero, mensurâ, sibi invicem aptas, et congruentes concinnaverat, defuit adhuc, qui pulchritudinem, qui ordinem, qui delicias immensæ istius machinæ intelligeret, quique à contemplando dono, ad auctorem ejus se erigens, debitis eum laudibus extolleret. Aliæ quidem partes religiosi cultûs, *confiteri* scilicet, *et orare*, quorum unum è peccatis, alterum ex egestate oritur, non hominis erant innocentis,

tis, et nondum lapsi: quòd si incontaminatus adhuc vixisset, bona hujus vitæ percepisset, proque iis Deum tantùm laudâisset. Sed criminibus imbuto, et ad inopiam redactò, necessariæ sunt preces; cùm in paradiso primùm nihil præter laudes exauditum est, nec postea in coelis exaudietur.

VIII. Quid quod *jucundissimum* hoc officium est, ex animi hilaritate deductum. * *Laudate Dominum, quia bonum est psallere Deo nostro, imò amœnum et decens est laudatio.* Precari, et peccata fateri, indigorum, et nocentium est, † *Si quis dolet, precetur; at si quis hilaris est, in hymnos erumpat. Saturantur enim piorum animi quasi adipe, et pinguedine, cùm labiis canoris Deum laudant.*

IX. Animi etiam facultates elevat, atque incendit, Deum laudare; et à rebus contemptis ad eum erigit, qui naturam atque excellentiam ipsius, quod possunt, investigantibus, quasi detegere se, et explicare videtur. Hominem homini longè præstare, quis est qui non intelligit? Unde autem oritur ferè hæc præstantia? quia hic scilicet de vilibus, et nullius pretii rebus, cogitationes suas exercet; dum illum juvat ad sublimiora, et diviniora

* Psal. cxlvii. 1.

† Psal. lxiii. 5.

20 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

mentem evehere. Si igitur, quò præstantius sit id, ad quod contemplandum se erigit animus, eò fit elatior, et, ut ita dicam, diviniore; quàm cæteris illum præcedere oportebit, qui quasi cum Deo quotidie colloquium init, eumque laudare, atque adorare, nunquam desinit?

X. Ex hoc officio oritur indignatio gravissima, si quid de Dei nomine parum reverenter, aut indécorè dictum sit. Oritur etiam animi humilitas, et de nostrâ imbecillitate rectum iudicium.

XI. At verò maximum iis est commodum, qui Deum laudare soliti sunt, quòd hominibus adulari semper metuant. Omnes eloquii deliciae, omnes sermonis lepores, in principibus laudandis exhauriuntur; et quicumque ab iis aliquid expectant, in cœlum eos evehunt; unde aliorum omnium, et sæpissime etiam ipsorum, quos laudant, contemptum in se devocant. Qui verò homines adorant, Deum eos non adorare, haud injustè dicas; qui profectò omnium sunt stultissimi: turpiter enim eos colunt, qui nec volunt, nec possunt, ipsis benefacere, eo relicto, cui omnia debent, cuique adhuc, quæ quidem bona dicantur, omnia debituri sunt.

CAP. IV.

De Pœnitentiâ.

- I. *Pœnitentia necessaria ad Christi præcepta excipienda.* II. *Virtus verè Christiana.* III. *Quotidie pœnitendum.* IV. *Et statis temporibus.* V. *Præcipuè cùm morbis aut calamitate laboramus.* VI. *Non ad mortis tempus differenda pœnitentia.* VII. *Quæ quotidie fit difficilior.* VIII. *Orandus est Deus ut nos ad pœnitentiam impellat.* IX. *Mali principiis obstandum.* X. *ad finem. Historia Davidis.*

I. **C**UM ad parandos hominum animos, quò faciliùs præcepta à Christo tradenda haurirent, in terras venit celebris ille Messiae præcursor, *Pœnitentiam agite, inquit, et resipiscite; appropinquat enim regnum cælorum.* Novit profectò plurimis delictis, omnes, qui audierunt, laborasse; nec potuisse novi fœderis participes fieri, donec ea pœnitentiâ eluissent.

II. Hæc virtus, si quæ alia, verè Christiana est. Peccatis rejectis, ad Deum nos convertere, mala omnia ex animo evellere, eaque exsequi officia, quæ nobis ipse præscripsit, id
demum

22 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

demum est, resipiscere; quod quidem adeo necessarium est, ut sine eo nulla veniæ, aut impunitatis, sit spes; dixit enim Christus, *Nisi resipiscatis, omnes peribitis* *.

III. Quod si quis roget, Quoties agenda sit pœnitentia? Quoties pecces, respondeo? quod vereor ne fiat quotidie. Imitemur itaque exemplum clarissimi istius imperatoris Romani, qui nunquam ad dormiendum se prius recepit, quàm quicquid fecerat, quicquid dixerat, quicquid cogitaverat eo die, secum expendisset.

IV. Ut verò, qui rationes suas diurnas computant, aliquod sibi tempus præscriptum habent, quo eas ad examen exactius revocent; sic nos oportet, non modo diei cujusque delicta, eo finito, percurrere, sed quædam etiam tempora seponere, quibus omnia, quæcunque per totum vitæ cursum peccavimus, ita confiteamur, ut eorum nos verè pœniteat.

V. Sed præter stata hæc tempora, sunt et quædam huic officio maximè accommodata, qualia sunt, si quis morbo, aut gravi aliquâ calamitate laboret. Si quis nuncius à cœlo missus, ne quid contra officium tuum faceres, te moneret, annon ei auscultares? an potius monentem contemneres? quod tamen facis, quoties à miseriâ aliquâ oppressus, ad virtutem et pœnitentiam non te revocas.

* S. Luc. xiii. 3.

VI. Est et aliud pœnitentiæ tempus ; moriendi scilicet hora ; quæ quidem ad renovandum id officium, quàm ad incipiendum, accommodatior est. Quanta dementia est, animi felicitatem in eo reponere, in quo vix aliquid minimi reponeres ? Rogare enim velim, Si morienti tibi ea dolere propositum sit, quæ in Deum sanus commisisti, unde scias tibi etiam hoc facere licere ? Nonne horæ momento insperantes, inopinantes, è vitâ eripimur ? Quod aliis accidit, id tibi ne accadat, cavere potes ? At verò si morbus aliquis, mortis et minister et nuncius, eam tibi instare præmoneat ; fieri tamen potest, sicut alii ægroti, ut te fllas, et licet sensim moriaris, non tamen ad moriendum paratus sis. Quòd si hoc non fiet, teque propero pede ad sepulchrum accedere planè videbis ; unde tamen scire licet tibi ad pœnitentiam paratum animum fore ; quæ quidem non nobis insperantibus semper infervit, sed à Dei Optimi Maximi gratiâ procedit.

VII. Quid, quòd peccandi consuetudo, quò diutius pectore inveteravit, eò difficilior erit expulso. Si quidem resipiscere, nihil aliud esset, quàm à peccatis abstinere, tum profectò ei aptissimum esset moriendi tempus, cum peccandi potestas non jam relinquitur.

Cùm

24 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

Cùm verò, et odium delictorum, et Dei amorem, in se continet pœnitentia; an verisimile est eum, qui vitium semper amavit, quique virtutem averfatus est, adeò horæ momento mutari, ut id, quod amavit, vitium oderit; eamque, quam odit, virtutem amplecteretur?

VIII. Optandum profectò esset, eam nobis à Deo immortali mentem fuisse datam, ut à peccatis penitùs abstineremus. Cùm verò ea naturæ humanæ est imbecillitas, ut etiam optimi sæpissimè peccent, oremus eum ut ad maturam pœnitentiam nos incendat; cujus gradus sunt, primùm confiteri delicta, deinde dolere, postremò ab iis converti.

IX. Cavendum autem, ne scelus scelere cumulantes, onus pœnitentiæ faciamus gravissimum. Id ne fiat, mali principiis obstandum. Qui semel unam culpam commisit, ad aliam committendam est proclivior. Utque ære alieno laborans delicias sibi pretiosiores indulget, et in eas se angustias præcipitat, unde evadere nequit; ita qui semel virtutis detrimentum fecit, paulatim audacior, ea demùm apertâ luce perpetrat, quæ antea etiam in tenebris meditari reformidavit. Qui se cupere aliena patitur, nec cupiditati isti obflare conatur, is furti erit et latrocínii affinis: quique videndâ fœminâ oculos suos quotidie

8

pascit,

pascit, aut obscœnos sermones deblaterat, mirum ne quondam adulterio se contamine. Nemo fuit repenti turpissimus; ad extremum sceleris paulatim itur; at verò progredienti planior et faciliior fit via; tandemque eo impetu impelleris, ut omnibus utens viribus, omni conamine, vix possis consistere.

X. Quo modo scelus sceleris fit parens, utque nefas cumulatissimum vera pœnitentia abolere possit, docet clarissimus iste Israëlitarum Rex, cujus historiam breviter recensere non alienum erit.

XI. * *Surrexit è lecto Jessides, vespere jam adventante, et in fastigio domûs suæ obambulat. Exinde fœminam pulcherrimam se lavantem conspexit. Nonne, inquit, hæc Bathsheba est, Uriæ uxor? Agite, dicite ut buc veniat. Venit itaque, filiumque ex eo concepit.*

XII. En magnum exemplum sceleris, atque incontinentiæ! Uxorem alienam vitiavit ille, cujus erat omnium civium suorum possessiones tutas, atque inviolatas præstare. Quid autem? an Uriæ postea uxorem suam tradidit? Audite, quæso, à nequitiâ ad nequitiam quàm facilis sit via. Urian è prælio arcessivit, eique literas dedit Joabo imperatori

* 2 Sam. xi. 2,

D committendas,

26 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

committendas, quibus mandatum est, ut Urian in fronte exercitûs, ubi acerrimè dimicaretur, ita collocaret, ut vix fieri posset, quin mortem obiret. En igitur scelus perfectissimum! Civi fidissimo, et fortissimo militi, qui pro se vitæ periculum quotidie inibat, non modò uxorem, sed vitam eripuit. Adulterio fœdatus homicidium non reformidavit.

XIII. **Venit postea ad eum Nathan, dixitque, ' Erant in eadem civitate duo homines, hic dives, ' ille pauper. Diviti multa erant armenta, ' multi greges: pauperi nihil quod suum vocare ' posset, præter unicam agnam, quam ipse emerat, ' suâque manu nutrierat. Cum pueris accrevit ' simul; ipsius ex mensa edebat; ipsius ex poculo ' bibebat; ipsius in gremio decumbebat; eratque ' ei pro filiâ. Ecce autem viator ad divitis domum ' venit, qui suis gregibus, suisque armentis par- ' cens, unicam agnam suam pauperi eripuit, ' cibumque hospiti apposuit.'*

XIV. *Vehementer iratus David, ' Qui hoc,' inquit, ' fecit, is certò morietur; et pauperi qua- ' druplum insuper restituet, quia animo erat im- ' misericordi.'*

XV. Quas autem eum cogitationes in animo fovisse, quâ sollicitudine distractum fuisset putemus, cùm prophetam audiit dicentem,

* 2 Sam. xii. 1.

‘*Tu ille es.*’ Ita inquit Dominus Deus Israëlitarum, ‘*Ego te regem oleo inunxi, teque Sauli è manibus liberavi. Tibi domini tui ædes, tibi in gremium uxores ejus, tibi domum Israël, et Jebudæ tradidi. Cur igitur Dei præcepta contempsisti, eoque vidente, malum hoc fecisti! Uriæ uxorem suam abstulisti, ipsumque gladio Ammonitarum necuisti.*’

XVI. Quo audito David cohorrui; cineribus se involvit, fracto ex animo suspiria effudit, et gravissimo mœrore oppressus, *In Deum, inquit, peccavi. Dixit ei Nathan, ‘Quoniam eorum, quæ fecisti, te verè pœnitet, Deus à te peccata tua amovit; non morieris.’*

C A P. V.

De Die Dominico.

I. Officiorum duo genera. II. Observandum Sabbatum in memoriam Dei Creatoris. III. A Judæis observatum in memoriam liberationis ex Ægypto. IV. Utque tempus ad quiescendum mercenariis, et pecori esset. V. Quo modo Sabbatum observare Christiani sit officium. VI. Dies à Christianis mutatus. VII, VIII. Quid facere eo die deceat.

I. **Q**uicquid jussit Deus, id hominibus faciendum est; et, utcunque per se nobis necessarium non videatur, eo mandante,

28 *De Officiis Christiani Homini erga Deum.*

fit officium. Hinc officiorum duo sunt genera, eorum scilicet, quorum vim atque efficaciam per nos ipsi intelligimus, qualia sunt, iustitia, misericordia, Deum esse credere, eumque adorare; et eorum, quæ idcirco sunt observanda, quia ille, cujus summum est in suos imperium, ea observari voluit; qualia sunt festa, cæremoniæ, et alia quæ ex arbitrio suo ipse nobis proposuit.

II. Inter hæc primum locum sibi vindicat Sabbati observatio; eo enim præcipuè die, et contemplari et commemorare iubemur rerum omnium auctorem. * *Sex enim diebus fecit Deus et cælum, et terram, et maria, quæque in iis sunt omnia.* Parum refert, quantum temporis elapsum fuerit, dum è chao exfurgere pulcherrima hæc omnia mandaret. Ei enim tam facile fuisset horæ momento hæc fecisse, quàm sex diebus, apud quem † *unus dies est ut mille anni, et mille anni ut unus dies.* Cùmque dicimus septimo die *requievisse Deum*, non inde significamus labore aliquo opus hoc Deum confecisse, sed solummodo tum terminatum, et ad finem perductum fuisse.

III. Israëlitis in solitudine errantibus hoc præceptum deinceps datum est; cujus præter eam, quam modò diximus, alia erat causa.

* Exod. xx. 11.

† 2 Pet. iii. 8.

Remi-

* *Reminiscere te servum fuisse in Ægypto, teque Dominum Deum tuum inde extulisse, manu potenti, et extento brachio; Deus itaque, Deus tuus, jussit te sabbatum observare.* Hinc apud Hebræos † qui vel ligna collegit in Sabbato, occidebatur.

IV. Est et alia causa hujus præcepti, ut mercenariis, servis, imò et ipsis bobus, tempus ad quiescendum detur. ‡ *Septimo die quiesces, ut bos et asinus tuus quiescant, et filius ancillæ tuæ, atque hospes reficiatur.* Ubi obiter notandum est, Deum, § *sine cujus jussu ne passer quidem ad terram cadit,* pecori etiam et gregibus invigilare; scilicet ut doceat homines mitis esse, et mansueti ingenii, justumque oportere, vitam etiam jumenti sui curare.

V. His præmissis, non difficile erit intelligere, quo modo hoc Christiani sit officium. Quod Judæis in eremo mandatum est, nempe ut quiete, atque otio, suam à jugo Ægyptiaco liberationem agnoscerent, ei genti unicæ præscriptum erat: hoc igitur || S. Paulus inter eas leges enumerat, quæ aliis populis minimè necessariæ essent, de cibis scilicet, et potu, de noviluniis, diebusque festis. Unde Christus de Sabbato id dicit, quod de plurimis aliis

* Deut. v. 15. † Num. xv. 32. ‡ Exod. xxiii. 12.

§ Matt. x. 29.

|| Coloss. ii 16.

30 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

præceptis dici non posset, * *filium hominis dominum esse etiam Sabbati.* Quod verò ad publicum Dei cultum, qui nobis hæc omnia fecit, quod ad nos, aliosque ea docendos, quæ malum est nescire, quod ad quietem mercenariis, servis, pecorique concedendam attinet, hoc profectò et æternum et immutabile, æquè omnibus est officium : quique perpetuâ virtutis exercitatione, per omnem vitæ cursum ea faciunt, quæ Deo gratissima sunt, quotidianum hi Sabbatum observare verè dicantur.

VI. A Judæis septimus dies, à nobis, primus colitur. Ut enim illi diem præ aliis honoratum habebant, quo à gravi servitute post longam annorum seriem liberati erant ; ita nos eum præcipuè veneramur, quo à mortuis resurrexit is, qui à pessima servitute animos nostros redemit, nosque in æternam libertatem vindicavit ; unde diem hunc S. Joannes † *diem Dominicum vocat.*

VII. Hoc præcipuè die templum Deo dicatum adire oportet, peccata nostra confiteri, eumque suppliciter orare, ut bona omnia precantibus ea, aut non precantibus, largiatur, atque mala etiam à precantibus avertat : cum cæteris Christianis

* Marc. ii. 28.

† Apocalyp. i. 10.

congregatis

congregatis religionem nostram publicè profiteri; et in cœtu credentium sociatis precibus Christum appellare: eos insuper audire, quibus interpretari sacras scripturas commissum est: domi etiam, de iis, quæ ad animas nostras maximè pertinent, meditari decet; aut legere aliquid, quo mentis affectus emendentur, et à terrestribus ad cœlestia evehantur. Nec colloquium inire, de Dei benignitate, de Christi morte, de iudicio, de vitâ æternâ, aliisque quæ in animos imperium habent, labor erit irritus; sic enim, rebus divinis assueti, inferiora omnia despiciere paulatim ediscemus, et ea metuemus facere, de quibus vix loqui audemus.

VIII. Non tamen, ut quidam putant, mores severos, et austeram Sabbati observationem exposcit Deus. Quicquid culpâ caret, id quovis die licitum est; nec ab hominibus nos abstrahere oportet, et non vacare amicitiae officiis. At verò rixas, aut jurgia ciere, sermones indecoros, viroque et Christiano indignos inire, à publico colentium cœtu sine licitâ causâ semper abesse, aut ea officia in hunc diem transferre, quæ aliis fieri oportet, hæc omnia officio nostro repugnant; utque brevi complectar, quicquid factum profanis diebus scelus, id Sabbato factum scelestius est.

C A P.

C A P. VI.

De Cœnâ Dominicâ.

- I. *Hortatio ad celebrandam cœnam Dominicam.*
- II. *Institutum perpetuum esse.* III. *Officium esse omnium Christianorum huic mensæ frequenter adesse.* VI. *Ex hoc officio pendere omnia evangelii beneficia.* V. *Quod negligere animi est ingratisissimi.* VI. *Deterrentur homines ab hac mensâ, ne eam adeant indignè.* VII. *Amovetur isti timores.* VIII. *Tantum periculi est ex neglecto hoc officio, quantum ex indignè cœnam Dominicam accedendo.* IX. *Si scelere inquinatum à mensâ hac abesse oportet, tum etiam oportet eum omnem Dei cultum projicere.* X. *Respondetur iis qui sacramenti hujus participes esse metuunt, ne, quæ postea committant peccata, veniâ careant.* XI. *Quo more necesse sit animos expurgare.* XII. *Quid Corinthiis imputârit Apostolus.* XIII. *Parendum Christo, qui dixit, 'Hoc agite mei memores.'* XIV. *Deo gratiæ agendæ quodocunque nobis oblata est occasio hanc mensam adeundi.* XV. *Digni sumus irâ Dei, si oblata beneficia repudiemus.*

I. **D**E cœnâ Dominicâ dicturus, ad eam celebrandam vos exfuscitare enitar, vobis quàm brevissime proponendo,

1. Insti-

1. Institutum hoc *perpetuum* esse ; id enim vult S. Paulus, ubi dicit, * *Quotiescunque ederitis hunc panem, et hoc poculum biberitis, mortem Domini enuntiatis, usque dum redierit.*

2. Officium esse omnium Christianorum huic cœnæ frequentissimè adesse, quod hoc verbo innuit Apostolus, *Quotiescunque.*

3. Eos amovendo timores, qui in mentibus etiam piorum sæpissimè locum habent, eosque a sanctissimâ hâc mensâ deterrent ; qui oriuntur ferè ex his verbis, † *Qui edit et bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit et bibit, non discernens corpus Domini.*

4. Hortando vos ad animos vestros concutiendos, ut eam cœnam digniores accedatis : || *Explore autem unusquisque seipsum, et ita de pane illo edat, et de poculo illo bibat.*

II. 1. *Perpetuum* esse institutum ex his verbis apparet, *Quotiescunque ederitis, &c.* quæ legas licet, quasi imperantia, sive præcipientia, *enunciate mortem, &c.* Hujus sacramenti originem, quoque modo ipse non ab Apostolis tantùm, sed à Deo id institutum accepisset, S. Paulus paulò antè dixerat, com. 23. 24. 25. Ex his itaque verbis pendet institutum, ‡ *Hoc facite mei memores* : quibus ex verbis utrùm hoc semel an sæpiùs esset faciendum, utrùm à

* 1 Cor. xi. 26. † Ibid. 29. || Ibid. 28. ‡ Ibid. 24.

34 *De Officiis Christiani Hominiſ erga Deum.*

discipulis ſolummodò, dum vita illis ſuppeteret, an ab omnibus in omnia ſæcula, quotquot Chriſtianorum nomine ſe dignos crederent, non ſatis liquet. Quod verò affirmat S. Paulus, nobis liquidò oftendit, inſtitutum hoc non ad Apoſtoloſ tantùm, aut ad unum ſæculum, ſed ad omnes Chriſtianos ſpectare, *Quotieſcunque enim ederitis hunc panem, et biberitis hoc poculum, enunciatis mortem Domini, uſque dum venerit*; dum venerit, inquam, majeſtate et gloriâ circumcinctus, ad homineſ judicandos. Hoc itaque inſtituto mortem Chriſti enunciamus, nec ceſſabit id officium, donec ſæculorum finis advenerit.

III. 2. Officium eſſe omnium Chriſtianorum huic menſæ quàm frequentiſſimè adeſſe, ex eo patet, quòd ille, cujuſ nos diſcipuloſ proſitemur, et perdere et ſervare potens, ita nos facere juſſit. Ut verò aliquiſ, qui Chriſtianum ſe vocat, legem Chriſti nullo modo ambiguam contemnat et negligat, quid eſt niſi legiſ ipſum latorem contemnere et negligere? Non minùſ hiſ, quàm Judæiſ, Jeſuſ dicit, *Quid me Domine, Domine, vocatiſ, nec facitiſ quæ jubeam?* Scientibuſ quæ facere debeant, nec facientibuſ tamen, quiſ ampliùſ veniæ ſit locus?

IV. Eſt et è *re noſtrâ* cœnam hanc Domini-
cam quàm frequenter adire. Quæcunque ex
novo

novo fœdere beneficia nobis innotescunt, ea omnia ex hoc sacramento in nos fluere et derivari speramus ; qualia sunt, peccatorum venia, Sancti Spiritûs auxilium, (quod rectè facientes hortetur, delinquentes admoneat, sub infortuniis laborantes consoletur,) vitæque æternæ præmia amplissima. Adeo ut, sacramentum hoc negligentes, negligimus etiam et utilitatem, et felicitatem nostram, quasi indignos Dei beneficiis nos judicamus, optimoque ad paranda ista beneficia instrumento nos privamus. Si itaque officii nostri ratio parum valet, valeat tamen felicitatis spes, valeat supplicii timor.

V. Quid, quòd institutum hoc non sedulò et diligenter observare, animi est ingratissimi. Vitam suam pro nobis depositurus hoc Christus præcepit. Amici morientis jussu contemnere, inter homines religio est ; hoc autem nobis imperavit humani generis amicus fidissimus, jamjam moriturus, pro nobis se mactandum jamjam oblaturus, cruciatus gravissimos pro nobis subiturus, seque pessimæ morti, ut à doloribus acerbissimis necis æternæ nos liberaret, traditurus. Et hoc facere, eo imperante, negabimus, qui pro nobis hæc omnia fecit? Quid si magnum aliquod, et difficillimum præcepisset, nonne id facere nos oportuisset? quanto magis oportet, cùm solummodò dixit,

Hoc facite mei memores ? Cùm tantùm jussit, ut in memoriam amoris sui erga nos, et earum rerum quas pro nobis passus est, quam ipse paravit cœnam animo gratissimo adeamus, eumque gustemus cibum, quo accepto, nunquam iterum esuriamus ?

VI. Nec profectò difficile fore, credo, homines ad negotium hoc exfuscitare, nisi deterreantur, aut periculo mensam istam indignè adeundi, aut necessitate animos suos antè parandi, et expurgandi.

VII. 3. Eos itaque amovere timores aggrediamur, qui in animis hominum sæpissimè locum habent, eosque à sanctissimâ hâc mensâ deterrent. Putant enim plurimi, tantum esse periculum ex hanc mensam indignè adeundo, ut tutius sit eam non omnino accedere.

VIII. At verò ex neglecto hoc officio tantum oritur periculi, quantum ex cœnam Dominicam indignè accedendo. Qui nuptiales epulas adire noluerunt, æquè culpandi erant, ac ille, qui eas adivit, nuptiali togâ non indutus. Nemo, ne scelestissimus quidem, dapibus iis adesse potest, quas Jesus instruxit, quin ad bona aliqua consilia fuscitetur, moresque suos emendare quovis modo conetur; et, utcunque peccandi consuetudine retentus atque impeditus sit, si tamen harum epularum frequenter sit particeps, ita vires et potentiam
x
libidinum

libidinum confringet Deus, ut tandem, divino cibo perpastus, ad bonam frugem redeat, eamque felicitatem sentiat, quæ, nisi ex puro, et incontaminato animo, oriri non potest. Qui verò officium hoc negligunt, quid est, quod ab immanitate sceleris eos absterreat? nihil profectò, nisi legum humanarum timor; quas fallere licet, et tamen scelestissimis esse.

IX. Quòd si homines tutius esse credant, à cœnâ Dominicâ penitùs abesse, ne eam indignè accedant, tum profectò tutius est scelere, et nequitia contaminatum, omnem Dei cultum projicere, neque ampliùs precari, nec sacras scripturas aut legere, aut audire. Est enim, ex horum omnium abusu, periculum non leve. * *Preces scelesti*, illius scilicet quem sceleris sui non pœnitet, *odio sunt Deo*; monetque Christus, † *Cavete quomodo audiatis*. An verò aliquis inde dicet, tutius esse hominem sceleratum nec Deum precari, nec sacras scripturas legere, et audire, ne, si ita faciat, gravius in se supplicium devocet? et tamen verum est, eum, qui indignè hæc facit, æquè pœnæ esse obnoxium, ac qui cœnam Dominicam indignè accedit. Qui ullo cultu religioso abutitur, miserrima est illius conditio; qui verò omnem penitùs contemnit, de eo desperandum est; id enim abiecit, quo unico remedium inventurus esset. Qui edit et bibit

* Prov. xv. 8.

† S. Luc. viii. 18.

38 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

intemperanter, in discrimen adducit et salutem et vitam suam; qui verò nec edit nec bibit omnino, haud dubium est, quid de isto futurum sit.

X. Sunt, qui sacramenti hujus participes esse nolunt, ne, quæ postea commiserint peccata, veniâ caritura sint. Fateor equidem, gravissimum esse peccare, cœlesti isto cibo repletum; sed abesse à sanctâ illâ mensâ, delictis nostris remedium neutiquam præbebit. Adeamus eam potius animo tristi, et vultu dejecto; hoc enim solum à culpis nos liberabit, Deique favorem nobis conciliabit. Quòd si postea indignum aliquod committamus, ad pœnitendum protinus accingamur; * *habemus enim advocatum apud Patrem Jesum Christum, peccatorum nostrorum piaculum*; qui, fracto corpore, et effuso sanguine nobis idcirco exhibetur, ut benefactorum ab eo acceptorum nunquam immemores simus. An credibile est primos Christianos, quibus hoc poculum gustare tam frequenter contigit, eo semel accepto, nunquam iterum peccâsse? at non ideo veniâ carebant, quia, ad cœnam Domini vocati, nunquam abfuerunt.

XI. 4. Jam verò videamus, quo more necesse sit animos nostros expurgare, ut ad sacram hanc mensam digniores accedamus. *Exploret unusquisque seipsum, et ita de pane illo*

* I Joan. ii. 1.

edat, et de poculo illo bibat. Erat inter Christianos veteres consuetudo, epulas eas, quibus amorem mutuum sibi invicem omnes promittebant, seriò et temperanter celebrare; iisque finitis, cœnam Dominicam instruere. Inter Corinthios autem, his dapibus divites solummodò accubuerunt, nec pauperibus relictus est locus; unde factum est, ut sacramensam indecorè adirent, hi esurientes, illi cibo nimio perpasti, vinoque ebrii. Hoc est, quod Apostolus vocat, *non discernere corpus Domini*; id est, inter cœnam Dominicam, et turbulentum convivium, nullum discrimen facere; unde dicit, *Eos edentes et bibentes indignè, suum iudicium edere et bibere*; (hoc enim *ἁγίως* significat, quod *dæmnationem* interpretes vocant;) quòd enim *ἁγίως* non æternam dæmnationem, sed ad eam evitandam, pœnam aliquam leviozem significat, ex eo, quod sequitur, manifestò patet: dicit enim S. Paulus, * *Ob hanc causam multi inter vos ægri et infirmi sunt, et plurimi dormiunt: ob hanc scilicet intempestivam ebrietatem, varios morbos vobis immisit Deus, unde multi è vobis mortui sunt.*

XII. Hoc erat quod Corinthiis imputavit Apostolus; eos scilicet, non, ut decuit, sed turbidè et temulenter sacras epulas accessisse. *Exploret igitur, inquit, unusquisque seipsum;*

* 1 Cor. xi. 30.

quæ quidem verba paulò latiùs extendi voluit; ut ii scilicet, qui corporis et sanguinis Christi participes esse vellent, vitas moresque suos inspicerent, et, si quid pravi esset, id corrigerent; præcipuè, ut qui veniam suis delictis sperarent, in se peccantibus ignoscerent; ut omnes inimicitias, omnem ultionis cupiditatem deponerent; eumque universum amorem erga omnes exercerent, quem etiam in mediis cruciatibus erga omnes Christus exercuit.

XIII. Si quidem seriò, et ex animo credimus, ab Jesu jam morituro institutum esse hoc convivium, sui erga nos amoris monumentum, tum profectò nequit fieri, quin id læti, et mente gratissimâ celebremus. Quoties hæc verba legimus, *Hoc facite mei memores*, et consideramus simul, quid ipse, qui hoc dixit, nobis fecerit, animis nostris altè repòstum sit hoc mandatum; præsertim cùm idem dixerit, * *Majorem amorem habet nemo, quàm ut quis vitam pro amicis deponat; vos estis mei amici, si ea faciatis, quæ jubeo*. Mirus profectò est ille amor, et memoriâ æternâ fovendus: et hoc vicissim à nobis postulat, ut hâc cœnâ frequenter pasti, ea recordemur merita, quæ nobis peperit. Quòd si hoc facere negligimus, sumus omnium ingratiissimi.

XIV. Quotiescunque de benefactis hisce,

* S. Joan. xv. 13.

sub figurâ panis, et vini adumbratis, cogitamus, adeò non ea refugere, ut Deo Optimo Maximo gratias offerre debeamus, quandoque ea hauriendi occasio nobis oblata sit. Tanti muneris compotes, eo frui non audebimus? Exclamare potiùs libeat cum rege sanctissimo, * *Ecquando tabernacula tua accedam, O Jehovâ exercituum? desiderio afficitur anima mea veniendi ad atria tua*—Quòd si rerum æqui æstimatores simus, gravissimum esse eo munere privari putemus, quo frequenter, imò et libenter, nos ipsi privamus.

XV. Romanos sacerdotes incusamus quotidie, in justam indignationem prorumpentes, quod dimidium cœnæ hujus divinæ cæteris dare negaverint, iisque abstulerint *poculum benedictionis, poculum salutis*. Nos tamen nullius momenti esse ducimus, si eo multos menses, imò multos annos, ultrò careamus. Si nulla exinde beneficia oriantur, quid eos culpamus, qui poculum suis denegant? si plurima, quid ea contemnimus? nonne meriti sumus, animis nostris maciem ut immittat Deus, eosque perpetuâ solitudine tabescere faciat, si, cùm mensam epulis optimis confertam, ipse instruxerit, panemque vitæ nobis apposuerit, non illico veniamus, eoque læti atque hilares pascamur?

* Psalm. lxxxiv. 1.

C A P. VII.

De Jurejurando.

- I. *Dicendum de iis, quæ vitanda sunt.* II. *Præceptum de jurejurando Christus extendit.* III. *Jurisjurandi tria sunt genera.* IV. *De licitis.* V. VI. *De falsis.* VII. *Non jurandum in vetita, aut contraria.* VIII. *Jurantes Deum offendunt.* IX. *Qui hoc vetuit.* X. *De levis.* XI. *Quæ non excusantur consuetudine.* XII. *Jurare soliti perjurio sunt proximi.* XIII. *Nihil est quod homines ad hoc delictum alliciat.*

I. **H**Actenus de iis rebus dixi, quas persequi Christiani hominis officium est. Pauca quædam subjungere libet, de iis, quas vitare necesse est; et primùm, de jurejurando.

II. Monebantur Hebræi, ne perjurii se affines præstarent. Christus autem hoc præceptum adeò extendit, ut quicumque juret omnino, nefario scelere se polluat. * *Audistis dictum fuisse veteribus, Non pejerabis, sed reddes Domino, quæ tu juraveris: ego verò dico vobis, Ne jurate omnino; neque per cælum, quia solium est Dei; neque per terram, quia subsellium*

* S. Matt. v. 33. &c.

est pedum ejus ; neque per Hierosolymam, quia urbs est magni regis. Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere. Esto autem sermo vester, etiam, etiam ; non, non : quod autem supra hæc redundet, à malo est.

III. Jurisjurandi tria sunt genera ; aut enim vera et licita sunt, aut falsa, aut levia.

IV. Licet cuipiam jurare, nec in Deum peccare, ubi, coram judice, citatus, de gravi aliquâ re testimonium suum profert. Cùm enim de fortunis, de famâ, de capite alterius agitur, ea naturæ humanæ est imbecillitas, ut affirmanti cuipiam nemo satis credat ; jurare itaque, et Deum invocare oportet, id, quod dicit, verum esse. Hinc testimonio fides oritur ; nec in publicis judiciis aliter fieri potest. Qui verò hâc in re perjurum se præstat, ex omnium coetu expellitur, atque exterminatur ; ut qui Deum ultrò contempserit, fidemque inter homines tollere conatus fuerit. Neque hoc solum, sed humanis etiam legibus, pœna illi gravissima constituta est.

V. Falsò jurandi duo sunt genera ; aut enim affirmamus aliquid, aut promittimus. Si dicam juratus, id factum esse, quod non factum esse sciam, perjurus sim : imò, si jurejurando affirmem, id verum esse, quod verum sit necne nesciam, utcunque verum sit, perjurii pœnam

44 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

in me devocem; temerè enim juranti non facile ignoscitur, etiamsi accidat, id verum esse, quod juraverit.

VI. Sed, præter has jurandi formulas, quibus aliquid affirmatur, sunt et aliæ, quibus aliquid promittitur. Promittitur aliquid, aut Deo, aut hominibus. Si Deo, votum est, cujus reus, nequaquam te excusatum habeas, nisi id penitus compleveris: si hominibus, falsum sit, aut eo tempore, quo juraveris, aut postea. Eo ipso tempore, quo juraveris, falsum est, si non tibi certum sit id facere, quod facturum promiseris; aut si diversè interpretaris, ac scias eum interpretari, cui promiseris. Utcunque tamen statueris id facere, quod promissisti, quo tempore te id facturum juraveris, si tamen postea non facias, perjurio nequaquam absolveris.

VII. Cùm igitur necesse est, ut, qui se facturum aliquid juraverit, id faciat, cavendum est, ne nobismet insidias ultrò struamus, id nos facturos jurando, quod legibus et humanis & divinis repugnat. Quòd si jurejurando affirmes, te aliquem occisurum; aut homicida sis oportet, aut perjurus: adeò ut in utramvis partem pecces necesse sit. Cavendum insuper, ne quis in duo contraria, et inter se repugnantia, juret: quòd si juratus affirmet, se omnes fortunas suas testimonio legaturum
†

turum amico cuidam, et postea iratus, se nihil ei legaturum juret, utcumque accidat, in eas se angustias detrusit, ut, nisi perjurus, evadere non possit. Quid igitur faciat? pœniteat eum illius, quod temerè, vel injustè, vel iratè, se facturum juraverit; et id faciat, quod sapientiæ, quod pietati, quod justitiæ consentaneum est.

VIII. In omni jurejurando, Deum invocamus, qui testetur, id esse verum, quod enunciavimus; quod si falsum sit, quâ contumeliâ, quo opprobrio Deum afficimus? Quid enim est aliud, nisi significare, aut nescire eum, quæ loquimur vera sint, necne; aut quod pejus est, mendacio eum ultrò favere? quorum alterum scientiam ejus infinitam tollit, alterum veritatem.

IX. At verò, si cui adhuc dubium videatur, quàm flagitiosum sit hoc delictum, audiat Deum ipsum dicentem, * *Se non eum insontem habiturum, qui nomen suum frustra invocaverit*; nec in ullum aliud peccatum Dei ira, et indignatio graviùs denunciatur.

X. Est et aliud genus jurandi, leviter scilicet et inconsultò, unde Dei honori maximè nocetur. Quàm scelestum, et nefarium est, illius nomen, per quem vivimus, à quo judi-

* Exod. xx. 7.

46 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

cium futurum speramus, levibus et ludicris sermonibus, sæpe etiam profanis, et impuris inferere: * *Ne omnino jurate: neque per cælum; est enim Dei solium: neque per terram; est enim pedum ejus subsellium.* Non jurare licet, etiam per ea, quæ fecerit Deus, nedum per ipsum, qui fecit. Hoc profectò delictum, nescio quâ consuetudine, inter homines inveteravit, unde latiùs latiùsque diffeminatùr. At verò recordemur, parum nobis profuturum ad Christi tribunal adstantibus dicere, cum cæteris nos peccâsse.

XI. Quicquid homines depravato hoc sæculo credant, utcunque sermone levissimo Deum invocare non reformident, aliofque eum ita invocantes surdis auribus audiant, utpote qui nihil præter solitum faciant, sciant tamen, hoc, de quo loquor, peccato, nec gravius esse, nec ad Dei iram concitandam aptius. Christi enim præcepto non solùm obviàm imus, sed de Deo nos judicium indignissimum facere liquidò demonstramus. In omni jurejurando, ut superiùs dixi, Deum appellamus, qui testetur, quod juravimus, id verum esse; ille autem eâ majestate est, ut adire eum, nisi in rebus maximi momenti, ubi aut

* S. Matt. v. 34.

de ipsius dignitate, aut æternâ hominum felicitate agatur, nefas sit. Longè verò aliter se res habet, cùm in conviviiis, in viis, inter sermones futilissimos, jurejurando nos obstringimus; ubi ea jurare multi non metuant, quæ sapientem etiam loqui pueret.

XII. Quid, quòd inter colloquendum levissima jurejurando affirmare solitus, ad perjurium rectâ tendit viâ, nec ab eo longè distare videtur? An jusjurandum religiosè servabit, in diem, in horam jurare assuetus? An ille veniâ est dignus, qui clamat, inscientem se et imprudentem perjurum factum? Animos suos scrutentur ii, qui hoc crimine laborant, et invenient, sæpe ea se juratos effudisse, quæ falsa esse ipsi sciant.

XIII. Est ad alia delicta, quod homines inducat, et alliciat. Hic lucri cupiditati inserviens, ille effrænis animi libidinibus, scelere se polluit, ut aliquid inde sibi confectetur. Ex hâc autem culpâ nec utilitas ulla, nec jucunditas exoritur. Si sperant homines, eò plùs sibi credi, quò perseverantiùs aliquid affirmant jurati, spe suâ quàm plurimùm excidunt; nullius enim testimonio minor adhibetur fides, quàm Deum temerè invocantis. Nec injuriâ; qui enim rerum omnium auctorem ultrò laceffere non dubitat, quid

48 *De Officiis Christiani Hominis erga Deum.*

quid est, cur is mentiri dubitet? imò quò promptiùs levissima jurejurando confirmat, eò magis suspicionem movet, esse aliquod scelus, quod tegere & obumbrare velit. Nec delictum hoc, quia quotidianum est, idcirco ponatur inter ea, quibus facilè ignoscatur; quò enim minùs ad id committendum animi affectibus homines accenduntur, eò gravius, et scelestius est.

C A P. VIII.

De Blasphemiâ.

- I. *Quid sit blasphemia.* II. *Scelus esse gravissimum.* III. *Sacras scripturas irridere nefas.* IV. *Delictum hoc apparet, 1. in cogitatis. 2. in verbis.*

I. **S**I Deum aut falsò, aut temerè invocare, sit gravissimum, id quod modò ostendi; quid de eo putandum est, qui nomen illius, qui attributa, qui promissa, qui minas irridet, omnemque arripit occasionem, etiam inter levissimos et impurissimos sermones, palam profiteri, se nec timere eum, nec revereri? Hoc est profectò quod blasphemiam appellamus, cùm quis vocibus contumeliosis in rerum omnium auctorem opprobria effundit.

II. At verò, quo ore Deum adibit is, et
peccatis

peccatis suis veniam implorabit, qui de eo omnia indigna et fecerit, et dixerit? quo vultu ad iudicium venientem Jesum sustinebit, cujus merita, cujus supplicia, cujus mortem pro ludibrio, et ridiculo habuerit? Quòd si non credant homines, Christum in terras venisse, et pro delictis suis mortem obisse, contemnere tamen eum, et conviciis laceffere definant; nequeunt enim probare falsa esse, quæ de eo credimus Christiani; et si vera sint, quàm gravissimum eorum est scelus!

III. Sunt, quibus præcipua quædam voluptas oriri videtur, si quid in sacris scriptoribus inveniant, quod aliis deridendum propinent. Parum habent non iis credere, nisi et ridiculo, et contemptu excipiant. Si in Judaicâ historiâ mirum quid, et insolens legant, in effusissimos risus prorumpunt, eorumque stultitiam indignantes admirantur, qui fabellis malè contextis fidem adhibeant. Si dicas, Judæos à cæteris hominibus in eum finem segregatos, ne veri Dei nomen et cultus obsolesceret, multaue inter eos miranda Jehovam fecisse, quo promissis suis lætiùs confiderent, ex historiâ istâ protinus aliquod excerpunt, quod quidem naturali rerum ordini repugnat, et pro argumentis risu refellunt. Veri autem index esse ridiculum non potest. Sincero animo, nec præjudiciis vitiato, utrùm à Deo

G

proces-

50 *De Officiis Christiani Homini erga Deum.*

procefferint ea, de quibus agitur, utrùm incorruptâ historicorum fide ad hunc usque diem servantur, explorent; si ita se res habeat, definant miranda Dei facta risu, et contumeliis excipere, ne seriùs denique eos pœniteat, cùm perniciem in se devocârint.

IV. Aut verbis Dei majestatem lædimus, aut cogitatis. Cogitatis eam lædimus, cùm de Deo indignum aliquid putamus, ut si eum non clementem, non justum, non omnipotentem esse credamus. Verbis autem, cùm hæc, quæ indignè cogitamus, temerè effutimus, et risu insuper, opprobriis, contumeliis cumulamur. Sæpe autem accidit, ut plurimi, deliæti hujus gravissimi verbis non infontes, animis ab eo alieni sint; et inter convivia, sermones futes effundant, quibus ipsi non credant, ut festivi scilicet, et hilares habeantur. Hoc verò quàm plurimùm cavete; nec æternam felicitatem in unius diei discrimen detis. Ne Deum vestrum laceffatis, ea dicendo, ex quibus nec utilitas, nec voluptas proveniat; nec acerbam multorum annorum pœnitentiam brevis horæ fucatâ lætitiâ ematis.

De Officiis Christiani Hominis erga Homines.

C A P. IX.

De Justitiâ.

I. *Quodnam sit justitiæ munus.* II. *Justitiæ repugnant, 1. Furta et latrocinia.* III. 2. *Vis et dolus.* IV. 3. *Alterius famæ nocere.* V. *Summum jus summam esse injuriam.* VI. *Alteri faciendum quod tibi vis fieri.*

I. **J**USTITIÆ munus est*, *ut jus suum cuique red-
datur; ut ne cui quis noceat, nisi injuriâ
laceffit.* Hoc, ex ipsâ lege naturæ deductum,
in omnibus philosophorum scriptis, tum ve-
terum tum novorum, verbis disertissimis ex-
primitur. Huic apud Judæos † *lex talionis*
præcipuè consuluit. Quid verò? nonne hoc

* Justitia est, constans et perpetua voluntas jus suum
cuique tribuendi. Justin. Instit. Lib. I. Tit. I.

Juris præcepta sunt hæc: *Honestè vivere, alterum non
lædere, suum cuique tribuere.* Ibid. Sect. 3.

Vid. Cic. de Officiis, Lib. I. Sect. 7.

† Numb. xxiv. 17, &c.

52 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

officium confirmavit, imò et auxit, religionis nostræ fundator? Ille non tantùm à perpetrâtâ, sed ab excogitatâ injustitiâ suos cavere jussit. Non itaque satis est, ut jus suum cuique reddas, utque ab illo, quod alterius est, manus abstineas, sed ne optanda quidem sunt ea quæ alii contigerunt. Et quod naturæ legibus præscriptum est, *ut ne cui quis noceat, nisi injuriâ laceffit*; jussit Christus etiam injuriâ laceffitos quicquid ad ultionem spectet ex animis projicere, et alteri nullo modo vicissim nocere. * *Si quis, inquit, dextram tibi genam percutiat, obverte ei et sinistram.*

II. 1. Huic virtuti primùm adversatur, quicumque aut palam vi, aut clàm dolo, in alienas possessiones invadit; quorum unum *furti* nomine, alterum *latrocinii* appellatur. Horum delictorum consciis in omni civitate supplicia parantur, ut à probis & honestis tutiùs vivatur.

III. 2. Alterum injustitiæ genus est, ubi aut vis corpori alicujus, aut salutis dolus intenditur. De homicidio dicturus posteriùs, non eam vim volo, aut eos dolos, qui vitæ perniciem struant, sed qui detrimentum cujuscunque modi alteri inferant, qualia sunt verbera, plagæ, vulnera. His quoque de-

* S. Matt. v. 39.

liētis à magistratibus idoneæ poenæ constituuntur; quas quicumque vitavit, ne se Dei judicia vitaturum speret, cujus oculi secretissima perspiciunt, cujus dextera ad puniendum parata est.

IV. 3. Nec à *bonis* tantum, et *corporibus* alienis abstinendum, sed præcipuè cavendum est, ne cui per te famæ, atque existimationis fiat detrimentum. Qui rem suam imminutam luget, sæpe iterum ex angustiis evadit, & satis ad se, suosque sustentandos, labore, atque diligentia, corradit. Qui corpori violentiam aliquam illatam queritur, remedium aliquod vulneris ferè invenit: qui verò existimationis pessimum facit naufragium, mirum si unquam emergat: omnes illico adversantur; omnes fugiunt atque contemnunt; et adeò pronum est genus humanum ad id credendum, quod alteri noceat, ut sæpissimè, indictâ causâ, condemnentur à præjudicatis censoribus vir summæ probitatis, pietatisque. Quid, quòd integro, verèque incorrupto, et divitiis, et salute, imò et ipsâ vitâ charior est hominum de se existimatio; nec immeritò dixit sapientissimus ille rerum humanarum æstimator, * *pretiosius esse unguento bonum nomen*. Illum itaque omnium injustissimum rectè dicamus, qui famam alterius lædere conatur, idque ei iniquè eri-

* Eccl. vii. 1.

§4 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

pere, quod meritò omnium charissimum est.

V. Ipsa justitia fines suos habet, nec ultra modum exerceri debet. Legibus quidem publicis (quæ ad coërcendos atque reprimendos aliquos, quò cæteri tutiores forent, natæ atque inventæ sunt) multa constituta sunt supplicia, quæ interdum mitigare, nonnunquam penitus prætermittere, non humanum modò, sed etiam civile est. Quædam enim incidunt aliquando, quæ commissi cujusvis culpam aut debilitant, aut etiam tollunt; verbisque licet quis legi obnoxius sit, re non item. Hic justitiam non reprimere injustissimum esset; adeò verum est id quod affirmabant etiam veteres Pagani, “* *Summum jus aliquandò summam esse injuriam.*”

VI. Nos verò præceptum melius, et ad nostros usus accommodatius, à Christo habemus †, *Quod tibi fieri non vis, id alteri ne feceris.* Quicquid igitur agamus, quicquid dicamus, quicquid excogitemus, quascunque res, quæcunque negotia, cum aliis geramus, hoc animo infixum, atque altè repositum sit. Facturusne sum, quod rei alicujus detrimentum faciat, vel quod dolorem minimum, aut

* Cic. de Officiis, lib. I. cap. 11.

† S. Matt. vi. 12.

mentis,

mentis, aut corporis, ei excitet? At priùs quàm faciam, mecum reputem, quid si quis mihi idem minitetur? feramne patienter? annon potiùs læsum me, et contemptum querar?—Insidiasne alicui paraturus sum, unde in mala improvisa inopinans incidat? At paulisper mecum considerem, quid si ipse in insidias easdem cadam?—An dicturus sum aliquid, quo famæ alienæ damnum inferatur? At priùs quàm dicam, hæc mecum agitem; Falsumne est id quod locuturus sum? at quo vultu, quo ore audebo id palam enunciare, unde alterius existimationi noceatur, quod fictum, falsumque esse sciam? Dubiumne? an igitur voces ambiguas in populum spargam, quæ falsæ veræne æquè mihi peccati noxam inferunt, cùm falsæ veræne sint, nesciam? At verum est? quid ergo? Egone hominem, iisdem, quibus ipse, laborantem infirmitatibus, paucorum flagitiorum compertum, quorum mox forsan pœniteat, deridendum atque contemnendum cæteris propinabo, meâque inhumanitate adigam ad desperationem, atque insaniam? Quid si ipse olim aliquid simile fecerim? an mea peccata proferri, atque exponi velim? Nonne ipse dixit, qui pro me, proque omnibus mortuus est, *Quod tibi fieri non vis, id alteri ne feceris?*

C A P. X.

De Charitate, five universâ Benevolentiâ.

- I. *Charitas res primaria in Christiana religione.*
- II. *Quid sit charitas.* III. 1. *Nihil mali de aliis putare.* IV. *Qui alium culpât, se concutiat.* V. 2. *Discordantes conciliare.* VI. 3. *Aliorum rebus prosperis gaudere.* VII. *Sed non semper.* VIII. 4. *Adversis indolere.* IX 5. *Egentibus epem dare.* X. *Refert quo animo id faciamus.* XI. *Liberalitati inimica avaritia.* XII. *Historia de Samaritano.* XIII. 6. *Contra nos peccantibus ignoscere.* XIV. *Dei erga nos benignitas causa cur in alios benigni simus.* XV. *Extendenda charitas in hostes.* XVI, XVII, XVIII. *Et in malos.* XIX. *Plurimæ causæ cur Christus hoc præceptum nobis commendârit.* XX, XXI, XXII. *Ut præjudicia ex Judæorum animis amoveret.* XXIII, XXIV, XXV. *Ut suos arctius connecteret.* XXVI. *Ut felicitatem hominum promoveret.* XXVII. *Naturæ hominum consentaneum.* XXVIII. *Ab exemplo Christi commendatum.*

- I. **N** OVI Fœderis libros legenti occurrit illico, universam eam benevolentiam, quam *charitatem* vocamus, rem primariam

am esse in Christianâ religione. Virtutem hanc, quæ multas alias in se complectitur, tam frequenter nobis commendârunt, et ipse Christus, et apostoli ejus, ut nemo, qui legit, utcunque parum curiosus, quid de eâ præceptum sit, ignorare possit: imò S. Paulus omnibus eam Spiritûs Sancti dotibus præponit.* *Quamvis, inquit, loquar linguis hominum atque angelorum, si tamen charitatem non habeam, fio tanquam æris sonitus, aut tinnitus cymbali. Diù patitur, et benigna est charitas; nulli invidet; non magnificè se effert; non faciliè ad iram movetur; nihil mali de aliis putat; non aliorum scelere gaudet; omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.*

II. Quò faciliùs intelligatur virtutis hujus, quæ latissimè se extendit, vis atque præstantia, ea, quæ sequuntur, in sex partes dividam. Jubet itaque nos charitas, sive in universos diffusus amor, atque benevolentia,

1. Nihil mali de aliis putare.
2. Discordantes conciliare.
3. Rebus prosperis aliorum gaudere.
4. Adversis indolere.

* 1 Cor. xiii. 1, &c.

58 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

5. Egentibus opem dare.

6. Contra nos peccantibus ignoscere.

III. 1. Nihil mali de aliis putare. Sunt qui nescio quâ animi malitiâ laborantes, quicquid alii dicant, aut faciant, in pejorem partem interpretantur; in crimen voces, in scelus facta detorquent. Si quis laude dignum fecerit, ex utilitate ipsius id ortum affirmant, non ex animi bonitate. Si quis ornetur atque prædicetur, veteres aliquas suspiciones, nullo auctore emissas, producunt, imò et augent; aut suspensis obscurisque verbis, plus se scire, quàm fari velint, significant; aut si, ut ferè accidit in famâ viri optimi atque integerrimi, nihil mali dicere audeant, ne quid boni dicant, silent.—At verò Christiani est officium de omnibus bona omnia dicere; nec rumores, qui alienæ famæ noceant, avidis auribus excipere, nedum eos in vulgus spargere; quicquid boni fecerint, ex bono animo id ortum putare, meritisque adeò laudibus evehere; quicquid mali, si fas, celare.

IV. Qui alios aggressurus est, seipsum semper concutiat; sibi enim fortasse aut natura, aut consuetudo mala, ea ipsa vitia insevit,
quæ

quæ in aliis reprehensus est. * *Quomodo dicas fratri tuo, Frater, sine extraham festucam quæ est in oculo tuo, non videns trabem, quæ est in tui ipsius oculo?*

V. 2. Discordantes conciliare. Eo nos animo formavit Deus Optimus Maximus, non ut, ferarum more, alius alii insidias pararet, cædemque intentaret, sed ut mutuam benevolentiam in vicem exercentes, quicquid felicitatis hæc vita haberet, simul eo frueremur, quicquid calamitatis, id simul levare conaremur. Fœdus hoc amicitiae vinculis arctioribus ligavit, atque connexuit Christus: † *Exinde scient omnes esse vos meos discipulos, si charitatem habeatis alii inter alios.* Quicumque igitur inter principes bella, in civitate seditiones, in domo jurgia, in foro lites, fovet atque incendit; quicumque homines, ad pacem atque amicitiam natos, in dissensiones urget; is profectò, quocunque se nomine appellet, Christi non est discipulus. Qui verò reges iratos conciliat, qui à civibus suis incendium atque cædem prohibet, qui rixantium discordias tollit, domesticas compescit, forenses componit, is est quem Christus suum

* S. Matt. vii. 4.

† S. Joan. xiii. 35.

60 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

esse agnoscit. * *Beati sunt pacifici, ii enim filii Dei vocabuntur.*

VI. 3. Tertium genus charitatis est, *aliorum rebus prosperis gaudere.* Sunt quidam adeò sui amantes, quorum animi adeò angusti sunt, ut si quid insperatæ lætitiæ aliis contigerit, id auribus averfis, et immotâ mente, accipiant. De se, suisque nimis solliciti, quid de cæteris fiat, parum curant. Jubet autem homines Christus, nihil humani à se alienum putare; et si fraterno animo alii alios amemus, quicquid ad fratrum felicitatem spectat, id ad nos quodammodò redundare putabimus.

VII. Non autem in omni aliorum gaudio gaudeamus oportet. Quosdam lætitiâ afficiunt immodicæ divitiæ, quæ malorum ferè sunt irritamenta: quosdam evehunt immeriti honores, à quibus tamen, invidiæ subjecti, præcipitantur. Si verò bonus quis, paupertate gravi diu oppressus, emerferit; si morbo aliquo dudum afflictus, ex insperato ad salutem vitamque redierit; si uxores cum viris, parentes cum filiis, fratres cum fratribus, amici cum amicis, discordiis compositis, in gratiam inierint; præsertim si quis, postquam à virtute aberraverit, omnique se scelere con-

* S. Matt. v. 9.

taminaverit,

taminaverit, ad bonam frugem redierit; propter hæc omnia ferio triumphare, id demum Christiani est officium.

VIII. 4. Utque rebus aliorum prosperis gaudere, ita adversis indolere, oportet. In vitam hanc, tanquam in mare importunum, mittimur; ubi à ventis, procellis, scopulis, cavendum; neque sub undis aliquem præcipitari, atque demergi videamus, quin eodem tempore putemus, posse idem & nobis accidere. Hinc in animo misericordia exoritur; quâ tum denique potissimum movemur, cum alios id pati aspiciamus, quod nos ipsos aliquando passuros timemus. Saxis durius est illius pectus, qui flenti nequit adflere; quique oculo irretorto, et festino pede, mœrentium domos præterit.

IX. 5. Nec satis est ut aliorum infortuniis indoleamus, sed levare etiam oportet, et *egentibus opem dare*. Omnibus debentur auxilium, consilia, sermones, cohortationes, consolationes; nec putemus nobis à Deo plus ingenii datum esse, ullam aliam ob causam, nisi ut aliorum patrocinium suscipiamus; nec plures divitias, nisi ut iis in aliorum miseriis sublevandis, utamur.

X. Plurimum autem interest, quo animi affectu, inopi atque prostrato opituleris. Sunt enim,

62 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

enim, qui nescio quo cæco impulsu acti, jacentes in triviis mendicos opibus potiùs adjuvare dicantur, quàm animis misereri. Sunt quoque, qui, ut ipsi magnifici et liberales habeantur, bona sua immerentibus perindè ac merentibus largiuntur; quorum neutros eo præmio dignos existimem, quòd clementibus in cœlis reponetur; * *Beati sunt misericordes, nam iis tribuetur misericordia.* Ratione facultatum habitâ, liberalior sit ille qui minam, quàm qui talentum erogat; nec gratius ullum Deo erat munus, quàm qui à viduâ oblatus est † obolus.

XI. Huic, de quâ loquimur, liberalitati, nihil tam inimicum est, quàm avaritia, vitiorum omnium, si quod aliud, contemptu odioque dignissimum. Argumenta ad hoc probandum proferre, non operæ pretium esse puto; nec ostendere, quo modo clementiæ fontes omnes in eo claudantur, qui opibus suis pro Deo inservit: libet potiùs elegantissimam istam historiam de Samaritano, quem Boni cognomine appellamus, narrare, qui Christum ipsum auctorem habet.

XII. ‡ *Ibat quidam viator ab Hierosolymis Hierochuntem, quem vulneratum, vestibisque exutum, semianimem latrones reliquerunt. Et fortè*

* S. Matt. v. 7. † S. Marc. xii. 42. ‡ S. Luc. x. 30.

devenit in eundem locum sacerdos quidam, eoque viso, præteriit. Item Levita vidit eum, visoque præteriit. Quidam autem Samaritanus, dum iter faciebat, conspexit eum, et misertus, accessit, et, vino oleoque infusis, vulnera ejus fasciis involvit, suoque jumento impositum ad diversorium deduxit. Mane discessurus protulit duo denaria, quibus cauponario datis, 'Cura eum,' inquit, 'et quicquid ultrà in eum eroges, cùm rediero, tibi solvam.' 'Utrum horum,' inquit Christus legisperito, ei proximum credis, qui à latronibus spoliatus est?' respondet iste, 'Qui illius misertus est.' 'Abi ergo tu,' ait, 'et fac similiter.'

XIII. 6. Contra nos peccantibus ignoscere. Restat ut pauca dicam quibus ad ignoscendum iis parati sitis, qui in vos aliquid commiserunt. Qui vindictæ cupidinem in corde fovet, et impacato odio aliquem insectatur, is sub Satanæ, non sub Christi signis militat. * Si quis vobis inimicus sit, quo modo Christus vobis veniam peccatorum dedit, vos aliis item. Injurias patienter ferre nostrum est, Deo alia omnia permittentes: † Ulcisci meum est, ego rependam, inquit Dominus. Qui surgentes iræ tumultus non compescuit, sæpe in magnum aliquod malum imprudens cecidit; illum verò longè pejorem judico, qui

* Col. iii. 13.

† Rom. xii. 19.

inveterascere odium in pectore finit; qui, composito in præsens et animo, et vultu, occasionem lædendi expectat; utque vetus ille humani generis hostis, nunquam eum insequi cessat, cui semel irascitur, donec funditus perdidit.

XIV. Quo autem ore Deum Optimum Maximum aggredi audebimus, precantes, ut quicquid pravi fecerimus, nobis ignoscat, cum ipsi tamem in nos peccantibus non ignoscimus? Maxima est Dei erga nos benignitas; plurima sunt nostra erga eum peccata; an igitur nobis ea ut remittantur oramus, alius delicta sua ipsi non remittentes? An ipsi, mille talentorum debitores, eum in vincula conjiciemus, qui centum nobis debeat denarios?

XV. In omnes itaque extendatur benevolentia, nec in propinquos, cognatosque solum sed etiam in hostes infensissimos. * *Audivistis dictum esse, Amabis proximum tuum, et oderis inimicum tuum; ego verò vobis dico, Amate inimicos vestros.*

XVI. Sunt, qui nescio cujus perfectæ virtutis sibi conscii, omnibus se benefacere velle affirmant, nisi malis et improbis. O, dementes, et insanâ correpti superbiâ? Nonne immaculati istius Agni pro peccantibus sanguis

* S. Matt. v. 43.

fusus est? Vestrine oculi adeò puri sunt, ut scelestos intueri nequeant?

XVII. Quis verò misericordiâ dignior, quàm iste, qui dementibus furiis actus, per omnem vitæ cursum, nihil aliud agere videtur, nisi Deum Omnipotentem ad iram provocare, Christumque (ut aiunt) cruci iterum adfigere? Miserrimus ille profectò, omniumque comploratione lamentandus. Si in se descendat, et pectus suum inspiciat, nihil illic nisi tumultuosos, et discordantes æstus, inveniet. Si præteritam vitam paulisper recedet, turbatæ menti occurrunt illico cædes, rapinæ, adulteria, Dei minantis, monentisque contemptus: si verò, quid sibi futurum sit, quærat, tristior fit, et terribior prospectus; mortis vicinæ timor continuus, et æterni supplicii non suppressendus horror.

XVIII. An igitur fratrem, his calamitatibus oppressum (pro quo, etiam si adhuc respiscat, mortuus est Christus) utpote benevolentia nostrâ indignum, et contemptum, præteribimus? annon potiùs fovebimus eum, et in vias virtutis aberrantes pedes revocare conabimur? annon Deum orabimus, ut, quod fuerit ignoscat; quod sit, corrigat; quod futurum, dirigat? annon eo à scelere converso lætabimur; cum * *letitia sit in cæ-*

* S. Luc. xv. 10.

lis propter unum peccatorem, quem delictorum pœniteat?

XIX. Plurimæ sunt causæ, cur Christus novum hoc præceptum suis tradiderit.

XX. 1. Primò enim, ex animis Judæorum præjudicatas istas opiniões de Gentibus eradicare voluit. Suis enim ritibus, et cæremoniis, adeò obstricti illi erant, ut omnes odio haberent, qui nec à patre suo Abrahamo ortum ducerent, nec in Sione Jehovah colerent. Nec mirum, si à cæteris disjuncti, Deoque ipsi dicati, vicinos populos contemnerent, non in jura ulla pecularia acceptos, nullam promissam hæreditatem sperantes, ignorantiaque, et idololatriâ, sepultos, atque obrutos.

XXI. Ad promovenda consilia, servandamque inter homines Dei Veri notitiam, necessaria erat hæc Judæorum à cæteris disjunctio. Si enim societatem, et fœdera cum idola colentibus iniiissent, si ex Philistæorum atque Amoritæ virginibus uxores duxissent, et civiles et religiosos eorum ritus paulatim adoptassent.

XXII. Cùm autem ille dies advenerat, quo beneficia, in unum adhuc populum collata, in universum humanum genus diffusa erant, cùm et Judæi, et Gentiles, ejusdem fœderis participes, eandem ad aram sacra faciebant, iniquas has de cæteris cogitationes æquum erat
eos

eos deponere, omnesque omnibus officiis prosequi.

XXIII. 2. Altera erat causa, cur universam hanc benevolentiam discipulis suis Christus præceperit, quia novit, quantum iis laborandum esset in propagandâ novâ religione, quæ nec affectibus hominum, nec præjudiciis blandita est, eoque, arcto quodam vinculo, charitatis scilicet, colligare eos, et connectere voluit. * *Veni, inquit, non pacem in terram, sed gladium missurus.* Absit ut putemus, mitem illum, et mansuetum Jesum, cujus vita hominibus benefaciendo est acta, tandemque, ut in æternæ felicitatis spem fontes eos, damnatosque vindicaret, deposita, voluisse, ex sanctâ suâ religione, tot scelera, tantam immanitatem ortam fore: cùm verò liberè ut amplecterentur veritatem, eamve liberè repudiarent, hominibus ipsis concessum erat, prævidit profectò, et ab externis hostibus, internâque discordiâ, quot calamitatibus sui subjicerentur.

XXIV. Quod futurum Christus prædixerat, id protinus accidit. Vix hominibus se ostenderunt nova hæc documenta, cum plurimi contra ea armarentur; et licet cursu rapidissimo regiones omnes pervagata sint, adeò ut populi maximè dissi, et longissimè à Judæâ amoti, Christi meritis confiderent,

* S. Matt. x. 34.

68 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

in ea tamen conjurati sunt philosophi, magistratus, principes; quique in iis disseminandis occupati erant, non modò contemptu, atque odio excipiebantur, sed inter acerbissimos cruciatus animas sæpissimè exspirârunt. Ut prophetarum priscis temporibus, ita nunc, sanctorum sanguine Hierosolymarum foedatæ sunt viæ; plurimique Apostolorum, divini sui magistri exemplum secuti, ad confirmandam istius religionis veritatem mortui sunt, quam et illustrârunt præceptis, moribusque commendârunt.

XXV. Qui eandem ob causam acerbi aliquid patiuntur, ii ferè societatem arctissimam ineunt, aut ut in vicem se defendant, aut saltem consolentur. Sed inter primos Christianos perrarò hoc factum invenimus. Diversi illico præceptores, diversæ sectæ sunt exortæ. * *Ego, inquit unus, sum Pauli; et ego, alter, Apollo; ego vero, Cephæ; at ego, Christi.* Ex diversitate hâc opinionum, id quod sæpè fieri videmus, in iram, ex irâ in jurgia proruperunt, et evangelica ista pax in discordiam prorsus mutata est. In hæc itaque mala remedium, quæ futura prævidit, novum hoc præceptum, universam scilicet charitatem, suis Christus commendavit.

* 1 Cor. i. 12.

XXVI. 3. Tertia erat causa, cur novam hanc legem de amore tulerit Christus, quia sciverit ab eâ quàm plurimùm pendere hominum felicitatem. Ex nimio Sui amore omnes ferè oriuntur, quas ploramus, calamitates; ex hoc fonte amarissimo profluunt ira, invidia, bella, strages; corruunt urbes, vastantur agri; vitia grassantur omnia.

XXVII. Utque ad felicitatem nostram promovendam officium hoc spectat, ita naturæ nostræ quàm maximè consentaneum est. Affectibus rectè compositis, nunquam tantùm sibi satisfacit animus, quantùm cùm aliis benefacit. Plena est calamitatibus hominum vita; opem atque auxilium nostrum quotidie invocant, aut re, aut corpore, aut animo laborantes. Mœrentium domos inire, solatium afflictis afferre, egentes sublevare, suum secum fert præmium, Deoque clementissimo clementes commendat. * *Si quis Deum amet, amet etiam et fratrem suum.* Quicumque grato animo ea recordatur beneficia, quæ à patre suo cœlesti ipse acceperit, aliquem ex fratribus suis inopem, atque prostratum immotis oculis intueri non potest: quique officium hoc verè præstitit, æternâ felicitate inter eos potietur, quorum benevolentia universa, quorum amor infinitus est.

* 1 Joan. iv. 21.

XXVIII. Si quandò dubitemus, quoties alicui ignoscendum fit, et quid nobis pro aliis faciendum, esse nos Christianos recordemur, Christi que adeò exemplum ante oculos nobis proponamus. E gremio Patris Omnipotentis processit Filius ejus unigenitus; nostra peccata ut elueret, mortem passus est, ad quæ eluenda nihil aliud valuisset. Regionibus cœlestibus relictis, nostram sibi naturam induit: * *ad suos venit, et etiam sui eum non agnoverunt. Vita ejus plena erat miseriæ, neque ullus erat dolor similis istius dolori.* † *Ob mala nostra vulneratus; peccata ob nostra contusus est. Tanquam agnus ad cædem ductus est; à carcere atque à judicio trahebatur, et abscindebatur à viventibus.* Talis Dei erga homines erat amor: pro nobis carne vestitus; pro nobis cruci est affixus; pro nobis in orcum descendit; pro nobis resurrexit; urbis istius, cujus in cœlis sunt fundamina, prospectum nobis aperuit; propositasque fœderis condiciones servantibus morte suâ vitam nobis peperit. Recordetur hæc, quicumque sit, qui metuit, ne alteri nimis beneficiat.

* S. Joan. i. 11. † Is. liii.

C A P. XI.

De Animi Humilitate.

I. Humilitas animi Christiani officium. II. Hanc ex animo evellit superbia. III. Quæ ferè oritur, aut ex genere, aut doctrinâ, aut divitiis. IV. A Deo hæc omnia accepta. V. Calamitates patienter ferendæ. VI, VII. Historia Jobi. VIII. Fides in Deo reponenda.

I. **E**ST et hominis, præsertim hominis Christiani officium, de se modestè atque submissè, et putare, et loqui: neque sibi ea, quæ non habeat, arrogare; neque illa, quæ habet, insolenter nimis jactare. Quicquid enim habemus, id omne à Deo accepimus, qui, quæ hodie dedit, si volet, cras auferat.

II. Hanc virtutem ex animo evellit, atque eradicat insolens, atque viro indigna, superbia. Hinc fit, ut vitia nostra iniquis oculis prætermittamus; hinc fit, ut majora meritos nos, quàm quæ contigerunt, putantes, fortis nostræ simus impatientes. Quò enim pluris aliquis sese æstimat, eò minùs, comparatione inter merita sua et possessiones factâ, id æstimat, quod habet. Quin, si in cœlum admitteretur, nondum exutâ superbiâ, etiam felicitatis

72 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

tis eum suæ pœniteret, si alios feliciores aspi-
ceret.

III. Jam verò videamus, quænam sint ea,
de quibus superbi adeò magnificè sese efferunt.
Aut enim *generis* splendore capti, aut *doctrinæ*,
aut *divitiarum*, omnes alios ludibrio habent,
et contemptu. Quid autem? An his funda-
mentis innititur superbia? An hæc sunt, prop-
ter quæ homines, in diem tantum nati, coli
atque adorari, sperant? Hic à longo tyranno-
rum ordine proavos suos deducens, alios fastu
insolenti despicit; nec illos ex eâdem familiâ
exortos esse considerat, ex eodem luto forma-
tos, iisdem infirmitatibus laborantes, et ex eo-
dem Deo misericordiam sperantes. Discet
autem, ubi in sepulchro contumulentur ossa,
nullum esse inter potentes atque infimos dis-
crimen; * *ibi enim jacent et superbi et humiles,*
liberque cum domino servus requiescit. Ille prop-
ter fortunæ dona, mille casibus subiecta,
mille vicibus obnoxia, cultum et honorem à
pauperioribus exposcit; citò tamen inveniet,
† *nihil nos in mundum nobiscum tulisse, nihilque*
exinde ablaturos. Alius doctrinâ, atque inge-
nii dotibus confusus, quasi ex viliori quâdam
materiâ conflatos, rudes et imperitos homines
contemnit; at verò scire se nihil planè con-

* Job. iii. 1.

† 1 Tim. vi. 7.

fectus est è philosophis antiquis sapientissimus; longâque demum experienciâ id unicum vel Solomo invenit, * *Vanitatem esse omnia, atque animi sollicitudinem.*

IV. At verò qui superbiâ laborat, hoc insuper secum reputet, etiam dona hæc, levia utcunque, et ludicra sint, non à se, aut à suis dotibus procedere, sed à largâ Dei Omnipotentis manu. Illo se fretum meminerit; ad illius nutum, vitam se sustentare, unde eam acceperit; è pulvere denique se exortum, ad pulverem rediturum. Desinat itaque superbè cogitare, et in altum evehi; desinat eos insolenter intueri, quibus idem in cœlis est pater; suæque sibi infirmitatis conscius, et quàm sit stultum superbire agnoscens, audiat verba S. Joannis, † *Fastus vitæ à patre non est*; audiat eum qui dicit, ‡ *Ex me discite, ego enim humilis sum, animique submissi.*

V. Nec modestè tantùm de nobis putare oportet, sed si quid mali nobis divinitus accidat, æquo id animo, et patienter ferre, sive inde rei, sive salutis detrimentum, aut damnum oriatur. Idem qui fecit nos Deus, nobis omnia concessit, uxorem, liberos, rem, salutem, vitam; quæ si aliquandò revocet, eâ humanæ mentis est debilitas, ut non lu-

* Eccles. i. 14. † 1 Joan. ii. 16. ‡ S. Mat. xi. 29.

gere, cùm perdiderit illa quæ charissima habuerit, vix possit; queri nefas.

VI. Sanctissimi illius Jobi exemplum ante oculos proponamus. * *Venit ei nuncius, dixitque; 'Boves tui arabant in agro, et asini tui juxtà pascebantur; et ecce! Sabæi, in eos irruentes, abstulerunt, imo et servos tuos gladio necârunt; adeò ut ipse solus relictus sim, qui tibi hæc dicam.'* Eo loquente intervenit alter, dixitque, *'Ignis è cælo decidit, ovesque tuas, et servos tuos exussit, et consumpsit; adeò ut ipse solus relictus sim, qui tibi hæc dicam.'* Eo dicente, venit alius; *'Filii,' dixit, 'et filiae tuæ edebant, et vinum potabant in fratris primogeniti domo; et ecce! ventus vehemens ab eremo quatuor angulos tecti percussit, quod in juvenes concidit, ita ut mortui sint; et ipse solus relictus sim, qui tibi dicam.'* Quid autem his malis oppressus fecit Jobus? Non queri, non lugere, vix loqui ausus, in terram pronus decidit; *Nudus, inquit, ex utero meæ matris veni, et nudus redibo; Deus qui dedit, idem abstulit: nomen Dei laudetur.*

VII. Nec bonorum solùm direptionem, solisquæ suæ desiderium perpeffus est, sed et ipse, gravi morbo afflictus, à pedum plantis ad capitis verticem crudis vulneribus cooper-

* Job. i. 14, &c.

tus est. Adit itaque jacentem, et prostratum in pulvere, tori consiliorumque particeps. Quousque, inquit, graves has calamitates sine questu patieris? Quin age, Deum execrare, et morere. Ille autem, Loqueris, ait, ut una ex stultissimis loquitur. Bonumne à Deo accipiemus, et malum accipere dedignabimur? Felix est, quem corrigit Deus; ille enim, quos vulnerat, sanat; remediumque feret idem, qui et morbum tulit.

VIII. Ab exemplo Jobi discendum est, non modò quicquid nobis Deus intulerit, id patienter tolerare, sed et *fidem* in eo penitus reponere. Promissis Dei, Christique meritis confidere, inter Christiani officia primum est. Hinc oritur in malis solatium, in calamitatibus patientia, in rebus secundis humilis animus, in adversis non dejectus; hinc denique pendet omnis et vitæ futuræ spes, et præsentis felicitas.

C A P. XII.

De Officio Filiorum erga Parentes.

I, II, III, IV. *De parentum curâ in servandis, et erudiendis filiis.* V. *Unde oritur filiorum erga parentes amor.* VI. *Qui ex duabus causis deducitur, VII, VIII. grato animo, IX. et religione.* X. *Deus hominum est pater.* XI. *Inde deducitur erga parentes obedientia.* XII. *Quale sit hoc officium.* XIII. *Paternam rem dilapidare nefas.* XIV. *Officium hoc ab Jesu commendatum, XV. et à Sirachi filio.*

I. **D**E U S, qui suis optimè providit, humano pectori affectus quosdam inseruit, tardum rationis consilium non expectantes, et ad felicitatem hominum promovendam, ubicunque opus esset, statim se exercentes. Inter hos nullum magis universum puto, sollicito isto amore, quem excitat in cujusque parentis corde, suæ sobolis servandæ, tuendæque cura. Immanissimus profectò sit ille, si quis hoc affectu non moveatur: neque enim volucres nidos suos deserunt, simul ac oves incumbere desierint; nec ab antro discedit sævus iste nemorum tyrannus, donec * ca-

* Psal. civ. 21.

tulis suis satīs virium sit, ut ad prædam rugiant, et escam à Deo quærant.

II. Quòd si non ita se res haberet, miseranda profectò esset hominum conditio. Ad propagandum genus cupiditatibus nostris incitati, de conservando parum essemus solliciti. Brachia sua ad opem implorandam infans frustrà extendisset; in fletus frustrà prorupisset; nemo ei auxilium tulisset; * *non excepiissent eum genua, nec ubera, quæ suggeret.*

III. Noluit verò Deus, homines ad altiora natos, simul ac è portu excefferint, fluctibus jactatos, et quasi naufragos, relinquere. Cupiditatibus, et libidinibus nostris, tuendæ etiam sobolis curam addidit; jussitque, ut amor iste, quo connecterentur sexus, servando generi inserviret. Hinc effusa ista lætitia, quâ parentis pectus distenditur; hinc risus isti cum lacrymis commixti, qui nisi materno in vultu perarò locum habent.

IV. Nec verò amor iste, si ratione, id quod semper oportet, rectè sit temperatus, in blanditias solùm prorumpit, sed latiùs se extendens, in futurum consulit. Hinc ab ignaviâ pueros detorquere, virtutisque et religionis præceptis imbuere, parentis est officium; et rarò fit, ut hominem videamus adeò perdi-

• Job. iii. 11.

tum,

78 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

tum, quin cupiat, et ex animo conetur, liberos suos, et magis probos, et sapientiores seipso fore.

V. Exinde oritur mutuum filiorum erga parentes officium. Cùm verò hic affectus ad fervandum genus hominum, non adeò necessarius sit, nec tam violens, nec tam universus est. Quod si eum perpendamus, commendatum potiùs à ratione nobis inveniemus, quàm insitum à naturâ. Hinc fit, ut cùm rarò filius amore aliquo prosequatur patrem difficilem, atque morosum; multos parentes filiorum vitiis et scelere gravatos, et quasi incurvatos videamus. Hinc de priore illo officio, parentum scilicet erga filios, utpote lege eâ, quæ nascentibus nostris inscribitur, commendato, silent penè sacræ literæ; dum posterius, filiorum scilicet erga parentes, utpote rationis potiùs, quàm naturæ officium, inter decem ea quæ præcepit Israelitis Deus, locum habet; * *Honora patrem tuum, et matrem tuam.*

VI. De officio filiorum erga parentes dicturus, duobus id ex causis deducam, ex sensu beneficiorum acceptorum, et ex religione.

VII. Grati animi officium exoritur ex sensu accepti cujusdam beneficii, quod alio modo rependere non possumus, quàm confitendo,

* Exod. xx. 12.

nos id debere. Si enim parem gratiam referamus, cessat officium; quod profectò humano animo adeò ingenitum est, ut nisi generosiores omnes affectus penitus eradicentur, nequeat convelli, aut amoveri. Imò etiam illi, qui contemptis Dei monitionibus, scelere omni se contaminârunt, eos tamen colunt quodammodò et venerantur, à quibus ipsi beneficia acceperint.—Si verò ita se res habeat; si hoc, de quo loquor, officium, vim potius ut evellatur postulat, quàm culturam, ut augeatur; quàm perditus, quàm nullius animi sit is, qui ne minimùm quidem eo movetur; præsertim erga illos, qui etiam ingratißimum amare non desinunt: quod ferè fit inter filios, parentesque? Naturæ voces benignissimæ, pueritiæ innocentis recordatio, filii causam disertissimè agunt; dum parentis nec amor, nec anxietas, intemperantiam juventutis refrænare, et effusissimos libidinis æstus coercere potest. Ad orcum interea descendit morbis, et miseriis coopertus; et elatum sequitur filius eodem animo, quo conducti in funere, qui lacrymas pretio vendunt, doloremque fingunt, cujus corda sua sunt expertia.

VIII. Ex difficili quidem, et morosâ parentis auctoritate, oritur filii invita, et tristis obedientia. Nec mirum; pertinaces enim sunt animi cupiditates, et in omnes habet impe-

§ rium

rium amor Sui. Ei alios affectus inferere possumus; sed ex corde eum penitus avellere, aliosque in loco ejus seminare, nemini datur. Ubi verò pater adeò non acerbus est, ut utilitati, imò et cupiditatibus filii sui, pareat atque obsequatur; ubi nihil studet, nihil molitur, nisi ut felicitatem ei pariat, et misérias avertat; ubi non tantùm eum re suâ communicat, sed sibi multa negat, ut ille pluribus perfruatur; sceleratissimus profectò sit, qui inobedienciâ, animoque ingrato patrem negligit; et futili simul consilio, contemptâque ejus auctoritate, se in perpetuum liberari vehementissimè exoptat.

IX. Ut officium hoc præstemus, jubet gratus animus. Quid autem religio? nonne et ipsa idem monet? non enim in vitam hanc, ut nullâ necessitudine conjungeremur, prodiimus, sed ut alii cum aliis diversis modis conñecteremur, unde plurima deducta essent officia. His ut fungamur officiis, omnes oportet; et quicumque iis optimè fungitur, Deo plurimùm placet. Est igitur officium populi erga regem suum, est et regis in populum; uxoris erga maritum, et mariti vicissim in uxorem; nullam verò justiore, neque graviorem causam necessitudinis puto, quam beneficia à parentibus accepta, nec vita solùm, sed

sed omnia etiam ad bene beatèque vivendum nobis ab iis concessa.

X. Deus, ut amorem erga suos ostendat, patrem se omnium vocat. Eo itaque nomine appellamus, quoties illum precibus adimus; quod nobis ab ipso Christo imperatum est. Cùm itaque vim, et significationem istius nominis, cùm necessitudinem filiorum cum patribus, patrumque amorem erga filios perpendimus, gaudere profectò, et exultare oportet, esse nobis in cœlis patrem.

XI. Observantiam, atque cultum à nobis poscit Deus, utpote pater. Num quid clariùs, aut pleniùs indicat, quâ observantiâ, quo cultu, pater à filio colendus sit? Quod ratio nos antè docuerat, id confirmat patefacta nobis in sacris scripturis Dei voluntas: nec, qui officium hoc prætermittit, cætera eum vitæ officia credo religiosiùs servaturum; eadem enim scelera, quæ aliquem, malus ut filius sit, efficiunt, facient etiam ut malus sit maritus, malus pater, civis malus.

XII. Quale itaque est officium id, quod parentibus debemus, et quo more eo fungendum est? Hoc profectò ex rebus variis pendet. Habenda est ratio loci, temporis, facultatum. An morbis atque ægritudine laborat pater? respice eum, qui morbos, ægritudinemque tuam sanavit, cùm tibi à te nihil erat auxilii.

An egestate mater opprimitur? reminiscere illius, cujus ubera duxisti. At si hoc non fit; si nihil à nobis exigunt, nisi ut amicitiam amicitia, et amorem amore rependamus; senectutem eorum colere, curas lenire, dolores mitigare, votis prævenire, id filii cujusque est officium: quod qui negligunt, iis S. Paulus locum dat inter * *oppletos omni iniquitatis, malitiae, scortatione, improbitate, avaritiae; inter plenos invidiam, cæde, contentione, dolo, malignitate; inter susurrone, oblocutores, Dei osiores, injuriosos, superbos, gloriosos, inventores malorum; inter fœdifragos denique, desipientes, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes.*

XIII. Nec leve illorum est peccatum, qui rem patris, eo vivo, distrahunt, atque dilapidant. Is ferè parentis est amor, ut ne quid filio desit, multa sibi ipse deneget. Vivit aliquando à fociis amotus, sordidus, atque sordidatus, ut inter cœtus hominum splendeat, et triumphet filius; quidvis sibi satis putat, si modò ad voluptates explendas, et juventutem feliciter agendam, illi sufficiat. At verò nequissimus est ille, qui, parentis oblitus, in sumptus se nimios præcipitat, et ære alieno laborans, ad paupertatem eum, saltem ad rem ita contractam deducit, ut ea, quibus

* Rom. i. 29.

senectus indigeat, sibi nequeat indulgere, ne in carcere, et tenebris animam suam expiret is, quem genuit.

XIV. Quid, quòd officium hoc ab ipso Jesu nobis commendatum habemus: ille enim, moriens, inter acerbissimos cruciatus, ei, quem amavit, discipulo, matrem suam tradere non oblitus est; dixit enim illi, **Mulier, en filium tuum!* et discipulo item dixit, *En matrem tuam!*

XV. Non pigebit verba sapientissimi istius, quisquis fuerit, Sirachi filii proferre. † *Auxiliare, mî fili, patri tuo senescenti, nec dolore eum afficias, quamdiu vivat. Quòd si mentis facultates deficient, feras eum patienter, nec contemnas, quia plenis viribus ipse potiaris. Non enim irritum erit, si patri opituleris; memoriâ autem habebitur eo die quo luctu opprimeris; velut æstivo sole glacies, ita eliquescent peccata tua.*

* S. Joan. xix. 26.

† Eccles. iii. 12.

C A P. XIII.

De Homicidio.

I. *Duobus modis homicidium fit.* II. *Plurimæ homicidiorum causæ.* III. *Qui alium in vitæ suæ discrimen urget, insons non est.* IV. *Nec qui rixantes ad cædem provocat.* V, VI. *Deo invisissimum esse hoc peccatum probatur.* VII. *Hemicida quod Dei est sibi vindicat.* VIII. *Pena huic crimini adjuncta.* IX. *ad finem.* *Histeria de Nabothi vineâ.*

I. **S**UMMUM iniustitiæ genus est, alteri vitam suam eripere. Hoc duobus modis fit, vel vi, vel fraude. Aut enim palam aliquis occiditur, gladio, vel fuste, vel mortifero aliquo telo; aut clàm, veneno, dolo, falsis delationibus.

II. Exoritur ferè secretum hoc homicidii genus, aut ex inveteratâ malitiâ, ut cùm odii explendi causâ in vitam alterius invehimur; aut ex avaritiâ, ut cùm, sublato clàm possessore, hæreditatem capeffit perditus aliquis, et discinctus nepos; aut interdum ex pudore, ut cùm infantulos suos perimit mater crudelis, ne sibi sint opprobrio.

III. Nec

III. Nec si aliquem incitamus ad ea facienda, unde vitæ suæ spatium in arctius contrahatur, ipsi infontes evadimus. Qui nimio vino invitum immergit, si potus iste aliquid sceleris faciat, in causâ ipse est ut is peccet; si quid iste inde patiat, si morbo correptus è vitâ decedat, in causâ est, ut moriatur. Nec, humanis legibus absolutum, à Deo impunitum fore credibile est.

IV. Est et alia, nec infrequens ratio, unde homines, criminis hujus, de quo loquimur, non infontes sunt. Eos volo, qui alios ad iram, et ultionem irritant, qui querelas foveant, et ad cædem rixantes alliciunt: hi non modò Christi præcepto repugnant, qui suos esse pacificos jussit, sed homicidæ sunt, et ficarii.

V. Quàm turpe, quàm Deo invisum sit hoc peccatum, nemo est qui ignorat. * Hebelis interfecti sanguis Deum etiam è terrâ inclamavit. Imò † ipsa terra, in quâ cædes aliqua committitur, maculata et contaminata est; nec eluitur ista labes, nisi homicidæ sanguine. Et licet urbes, aræque institutæ essent, ad quas confugeret ille, qui alium invitatus occiderat; qui ‡ tamen prudens sciensque hoc fecisset, ab ipsius altaris amplexibus ereptus, tortoribus necandus tradebatur.

* Gen. iv. 10. † Deut. xix. 12, 13. ‡ Exod. xxi. 14.

VI. Quid,

36 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

VI. Quid, quòd sola duo præcepta, quæ Noacho post diluvium data erant, ad hoc præcipuè spectabant : quorum unum à sanguine edendo homines cohibuit, ut inde scilicet nunquam cædi assuescerent; alterum pœnam delinquenti constituit: * *Qui effundit sanguinem hominis, per hominem illius sanguis effunditor.* Quibus verbis protinus subjicitur, *Quoniam ad imaginem suam hominem fecit Deus.* Est igitur hoc peccatum non modò, ut antè dictum est, summa erga hominem injustitia, sed erga Deum summa arrogantia. Quid enim est aliud, nisi imaginem Dei, ab ipso homini impressam, fœdare atque delere?

VII. Aliquem insuper occidere, quid est aliud, nisi in Dei Optimi Maximi potentiam, et jus invadere? Hominum enim vitas ordinare, eripere, aut prorogare, ejus est, qui primum eas hominibus donavit. Qui verò cædem alicui machinatur, sibi arrogat à Deo ereptum in vitas hominum imperium, quod omnium est nefastissimum; quodque etiam ad *sui cædem* referatur, scelus, si quod aliud, audacissimum.

VIII. Utque peccatum hoc flagitiosissimum est, ita pœna nequaquam levis ei debetur. In sacrâ historiâ multa passim exempla legimus

* Gen. ix. 6.

eorum, quorum, contra omnium spem, scelus et crudelitatem pari supplicio compressit Deus; nec desunt apud profanos scriptores exempla huiusmodi quàm plurima; quæ si referre aggrediar, tam crebrò occurrunt, ut legenti tœdium pariam. Libet verò ea, quæ de Ahabo, Samariæ rege, et crudeli ejus uxore, Dei vindictam in homicidas testantia, memorantur, vobis breviter proponere.

IX. Erat Nabotho vinea, Ahabi, Samariæ regis, aulæ contermina. *Dixit itaque Ababus Nabotho**: *‘Vineam tuam velim mihi des, ut berbifera mihi sit; aliam tibi fertiliorẽ tradam; aut, si mavis, quanti sit, tibi rependam: est enim aulæ meæ contermina.’* *Dixit autem Nabothus; ‘Absit ut paternam hæreditatem tibi addicam.’*

Afflictum et iratum Ababum accedit uxor Jezebela. ‘Cur,’ inquit, ‘adeò contristaris, et à victu abhorres?’ ‘Quia vinea Nabothi,’ inquit, ‘nec nummis mihi, nec agris emenda est.’ Illa autem, animi ferocis et intemperantis, mulier, ‘Tunc,’ ait, ‘Israëlitarum es rex? Surge, vescere, letare; vineam Nabothi ipsa tibi tradam.’

Scripsit itaque literas Ahabi nomine, et sigillo regio obsignatas. *‘Jejunium indicite; Nabothum proferte; quin duo homines te-*

* 1 Reg. xxi. 2.

88 *De Officiis Christiani Hom. erga Homines.*

*‘stimonio jurati affirment, in Deum, et in
‘regem maledicta eum, et opprobria effudisse;
‘rapite eum, ex urbe educite, lapidibus obrutum
‘cædite.’*

*Quod cùm factum est, ‘Surge,’ inquit Ahabo,
‘vineam Nabothi tibi arripe, quam pretio non
‘vendidit. Fuit enim Nabothus.’*

*Ingrediendi autem vineam Ahabo occurrit Eli-
as, propheta à Deo missus. ‘An occidisti,’ inquit,
‘Nabothum, et hæreditatem ejus invasisti? At
‘scito, inultum hoc Deum non passurum. Quo e-
‘nim loco lambebant catuli Nabothi sanguinem,
‘ibi etiam tuum lambent.’*

*Quod semel constituit Deus, id profectò
nunquam est irritum.—Occisus paulò pòst
Ahabus, omnia ea passus est, quæ prædixerat
Elias. Nec marito suo diu superstes erat sce-
lerum hortatrix et particeps, Jesebela; è fe-
nestrâ dejecta in viam, contrita & conculcata
est; et Nabothi prope vineam, sicut antè
Ahabi, Jesebelæ quoque cadaver, canes vo-
rârunt.*

C A P. XIV.

De Mendaciis.

- I. *Mendaciis tollitur usus loquendi.* II. *Mentiri vetantur Christiani.* III. *Quot mendaciorum genera sint.* IV. *Mentiuntur homines specie quâdam religionis ducti;* V. *aut malo animo, ut aliis noceant;* VI. *aut ut sibi benefaciant;* VII. *aut ex arrogantia, ut magnifici habeantur;* VIII. *aut è timore, ut celent ea quæ pravè commiserint;* IX. *aut ex animi levitate.* X. *Mendaces et Deo, et hominibus invisæ sunt.*

I. **C**UM inter plurimâ, reliquis animalibus negata, hoc hominibus concessum est, ut voces, sensusque suos dicendo no-
tent, et ita colloquia inter se ineant; indignissimus profectò est is, qui hoc munere abutitur. Veri imaginem exprimere verba oportet: qui verò aliud dicit, aliud cogitat; aut qui ea facta fuisse affirmat, quæ facta non sunt, detorquet in perniciem hominum id, quod in communem utilitatem datum est, Deique beneficiis ita obviâ. Quòd si plurimi idem facerent, periret illico verborum usus; et melius esset silentio ævum transigere, velut mutæ
M pecudes,

pecudes, quàm fallere, et falli. Si fides humanæ societatis tollatur, quid est, cur non in agris, iterum dispersi, vagentur? Sileant historicorum annales, si nihil nisi portenta et prodigiosa enarrant; fileat in æternum humana vox, nisi causæ veritatis inserviat.

II. Quin etiam verbis disertissimis mone-mur Christiani, ne mentientes nos invicem fallamus. * *Deposito mendacio*, inquit S. Paulus, *loquimini veritatem quisque proximo suo*: et ibidem, † *Ne mentimini alius adversus alium*.

III. Inter varia mendaciorum genera, pauca quædam eligam, quæ vobis evitanda proponam. Mentiuntur enim homines,

1. Specie quâdam religionis ducti, ut ad bonos exitus proposita sua perducant.
2. Malo animo, ut aliis noceant.
3. Ut sibi benefaciant.
4. Ex arrogantia, ut magnifici habeantur.
5. E timore, ut celent ea, quæ pravè commiserint.
6. Ex animi levitate.

IV. 1. Primum genus est eorum, qui, *specie quâdam religionis ducti, mentiuntur*. Quid enim? an religio usque adeò per se debilis et infirma est, ut tali auxilio, talibus defensoribus indigeat? annon vera piæ vitæ præmia

* Ephes. iv. 25.

† Coloss. iii. 9.

fatis homines incitent, nisi fucato quodam colore commendentur, et falsis insignibus decorentur? Ad virtutem recta, et simplex est semita; quod si quis per ambages, et circuitus, ad eam te ducere conetur, totâ errat viâ. Et si quis affirmet, licere malè facere, ut majus inde bonum assequaris, quot exinde oriantur incommoditates, nemo est qui non videat. Hinc sub specie religionis latuerunt fraudes, injuriæ, rapinæ, cædes; hinc denique per totum terrarum orbem scelera flagitiosissima grassata sunt. Vitii autem parens esse virtus non potest; neque religio ea vera, et incorrupta est, quæ mendaciis, et erroribus sustentari poscit.

V. 2. Secundum genus est eorum, qui *malo animo mentiuntur, ut aliis noceant*. Si ii veniâ carent, qui delicta aliena augent, proferunt, et in vulgum spargunt, nec humanis erroribus ignoscunt; quid de iis dicendum est, qui ea, quæ non inveniunt, peccata confingunt? Si ille, qui pecus aut rem alicui injustè surripit, capite supplicium luit; quam pœnam ille meretur, qui famam ei et existimationem, et re et vitâ chariorem, falsis mendaciis vulnerat? Ut cunque leges humanas interdum effugiat latronum iste pessimus, pœna tamen, licet claudis pedibus adveniat, antecedentem non

deseret. Patri enim mendaciorum se servum addixit, * *qui circumvagatur, quærens quos perdat.*

VI. Tertium genus est eorum, qui, *ut sibi benefaciant*, nihil falsi dicere non audent. Cum istiusmodi hominibus non agitur, nisi maximo periculo; parum enim curant, quibus infortuniis alios demergant, si ipsi inde ditiores evadant. Si igitur tibi se aliquid facturos polliceantur, ne credas; si quid accidisse affirmant, ne fidem iis habeas. Fallere enim et decipere docti, adeò mentiri consueti sunt, ut id unicum putent, utrùm quod dicant, sibi sit profuturum, parum solliciti, utrùm verum sit, necne. Quicunque igitur avaritiâ correpti nihil aliud laborant, nisi ut divitias sibi undequaque corradant, eos veritati non nimis studere pro certo habeas; per fas, nefasque ruere non metuunt; nec à latrocinio, et cæde abstinere, quòd divinis legibus obtemperant, sed quòd reformidant humanas.

VII. 4. Sunt etiam qui, *ut magnifici habeantur*, vanos se et mendaces præstant. Horum hominum genus est insulsißimum: non enim vindictæ, non lucri causâ mentiuntur; sed ut re, aut genere, aut doctrinâ, quàm sunt, majores habeantur. Hinc non modò menda-

* 1 Pet. v. 8.

cissimi fiunt, sed sæpe se in gravissimas calamitates trahunt, et ex damnosis voluptatibus ære alieno laborantes, ferò denique plorant, se et dotibus, et fortunis suis non contentos, in has angustias incidisse. Quosdam generis splendor perstringit; et nihil aliud laude dignum existimantes, quàm à principibus nasci, quasi claros et ingenuos parentes haberint, magnificè se efferentes, fallunt quidem ignotos, at notis derisui sunt. Alii videntes, tantum esse cuique fidei, quantum pecuniæ, dites se haberi volunt, et sumptibus quotidianis, vanisque sermonibus, paucos forsàn decipiunt, sed à plurimis irridentur, et contemnuntur. At verò doctrinæ latius in homines est imperium; et nemo ferè est, qui non se literis imbutum haberi cupit. Mirum est, quot inde exoriantur mendacia! ut homines, literarum omnium penitus rudes, de rebus sublimibus magnificè loquantur! quot libros se legisse affirmant, de quibus nihil unquam audiverint! quot cum doctis necessitudinem habere, quos nunquam viderint! Nescio annon omnium mendacium hi insulsißimi sint: nullos enim, nisi seipsis indoctiores decipere possunt; omnibus verè literatis ludibrium exhibitori.

VIII. Maximus autem eorum est numerus, qui idcirco mentiuntur, *ut celent ea quæ pravè commiserint.*

commiserint. Cùm poenæ præsentis timor tantum in homines imperium exerceat, non aded mirum est, omnibus modis velle eos illam ef- fugere. Hinc cædis, latrocinii, rapinæ, sibi conscius, rarò id, quod fecerit, confitetur; probè enim callet, à morte se vindicare non posse, nisi quod commiserit, commisisse se neget. Sperat itaque mendacium posse se poenitentiâ eluere; vitam autem ereptam novit se nunquam recuperaturum. At in tenuioribus quoque delictis, et supplicii levioris timore, mentiri nefas: animi enim fervilis est dolorem magis timere, quàm veritatem amare; et potiùs quàm pauca quædam verbera subire, vanum et mendacem ultrò haberi.

IX. 6. Postremum genus est eorum, qui, nescio quâ animi levitate, inanes quasdam fabulas contexunt, et ea extitisse affirmant, quæ nunquam extiterint; ea se vidisse, quæ nunquam viderint; ea dixisse, quæ nunquam dixerint. Hâc plerumque stultitiâ correpti sunt ii, qui, longè peregrinati, cõ plùs se mirandos fore putant, quò plùs miranda affirmant; et ex incredilibus sibi fidem volunt adstruere. Ii verò, quos in exterarum regiones impulit aut amor novitatis, aut lucri cupido, nequaquam soli sunt, qui hanc mentiendi facultatem sibi vindicant. Plurimi sunt, domi enutriti, qui à focis et Laribus suis nunquam

quam emigrârunt, quibus in hoc genere facilè primæ concedendæ sunt; nec futilia hæc mendacia ubivis uberius florere credo, quàm inter colloquia, et commercia urbanorum et festivorum hominum, quibus nihil aliud est negotii, quam novum aliquod mendacium fingendo, sermonem elanguescentem resuscitare.

X. Sciant autem mendaces, quâcunque de causâ à vero se abstrahant, Deo Optimo Maximo, qui ipse est verissimus, ingratissimum esse mendacium; nec leve fore eorum supplicium, qui aliud dixerint, aliud fecerint. Sciant insuper, se hominibus invisos et contemptos esse: quis enim bonorum omnium justiore indignatione excipitur, quàm ille, cujus ex ore mendacia adeò profluunt, ut nulla ei fides adhibenda sit; quique tot machinatur, tot comminiscitur, ut cum eo vel colloqui periculosissimum sit?

De Officiis Christiani Hominis erga Seipsum.

C A P. XV.

De subjugandis Corporis Libidinibus.

I. *Affectuum impetu juvenes corripere.* II. *Fallere se homines in hoc vitio.* III, IV. *Contra adulterium,* V. *et omnia libidinis genera.* VI. *Scorti descriptio, ex Solomonis proverbiiis sumpta.* VII. *Mala in hac vitâ libidinosos sequi.* VIII. *A cogitatis impuris abstinendum,* IX. *et verbis.* X. *ad finem. Quæ ad vitandum hoc scelus præcipuè spectent.*

I. **D**E reprimendis voluptatibus, et libidinibus subjugandis, pauca ut dicam, necesse habeo: eo enim affectuum impetu juvenes sæpissimè corripiuntur, ut priùs in mala præcipites corruant, quàm rationi, frustra reclamanti, auscultent.

II. Scio in hoc vitio plurimos se fallere solitos, vanis, speciosisque argumentis, quibus fidem adstruunt animi præjudicatæ libidines.

‘Cur enim,’ inquiunt, ‘cupiditates, appetitusque menti humanæ inferuit Deus, quibus indulgere non licitum? * *Cur legem in membris habemus, præliantem contra legem animum, nosque ultrò in peccata trahentem?* Cur visâ pulchritudine corripuntur oculi, incenduntur affectus, si motibus istis obsequi nefas?’ Quibus respondeo, ‘In tentatione exsuperandâ spectari hominum erga Deum obedientiam; nec posse bonos fieri, si et malis esse non liceat.’ Respondeo insuper, ‘Rationem homini à Deo datam esse, quæ motus animi, extra terminum vagantes, comprimere; quæ ab excogitatâ nequitia eum revocaret; quæ affectibus imperaret.’ Respondeo denique, ‘Christiani hominis officio ea omnia repugnare, quæ à Christo vetantur.’
† *An nescitis corpora vestra Christi esse membra? an igitur faciam, ut Christi membra fiant membra meretricis? Vetet Deus.*

III. Huic officio præcipuè, et præ aliis adversatur, cui cum uxore alienâ commercium est illicitum. Non enim simplici peccato laborat; nec solùm contra illas leges peccat, quæ à Christo de castimoniâ latæ sunt; non solùm ea omnia violat, quæ de matrimonii sanctissimo fœdere idem præcepit: sed huma-

* Rom. vii. 13.

† 1 Cor. vi. 15.

næ societatis vincula omnia perrumpit, ipsamque justitiam penitus subvertit. Si enim injustus sit ille, qui in possessiones alienas invadit, quâ poenâ dignus est is, qui id, quod charissimum est, alii eripit, injuriamque infert, neque divitiis, neque gratiâ, neque ipsâ denique poenitentiâ, reparandam.

IV. Piget profectò enarrare, quot ex hoc scelere mala exoriantur. Non certi liberi, non certi parentes; omnia promiscua, et tumultuosa; nec inter omnia peccata majus esse existimo, quo tollitur simul et humanæ societatis fides, et erga Deum reverentia! * *Adulteros enim judicabit Deus.* Et licet Judaicâ lege provisum est, ut fur † quadruplum restitueret, nulla ab adultero exigenda erat restitutio, quin funditus periret. Et scœdissimo huic flagitio adeò se inimicissimum declaravit Christus, ut dixerit, ‡ *Quicumque ita aspicit fœminam, ut eam concupiscat, jam cum eâ in corde suo commisit adulterium.*

V. Nec leve delictum illorum est, qui membra sua quovis modo libidinibus addicunt, corpusque, animi immortalis capax, scœdè prostituunt. Impuris manibus aram adire, etiam apud Paganos nefas erat; impuris oculis Deum aspicere, nemini datum.

* Heb. xiii. 14. † Lev. xx. 10. ‡ S. Mat. v. 28.

VI. Non hîc pigebit verba proferre, ex omnibus hominibus, quotquot unquam extiterunt, sapientissimi. * *De fenestrâ in viam despexi; ibi vidi juvenem, consilii expertem, sub vesperum, nocte jam adventante. Et ecce! occurrit ei mulier, vestitu molli; statimque amplexa, 'Age,' inquit, 'tibi lectum stravi; tibi tapetibus, tibi operibus textilebus, tibi bysso ex Ægypto decoravi: tibi myrrhâ, balsamo, thure, suffrui. Age, usque ad delicias amore dissolvamur ad novam lucem.'* Ecce illam insequitur, velut ad cædem bos, aut ad patibulum stultus. Festinat, ut volucris ad laqueum, nec scit vitæ suæ instare periculum, donec jecur transfigat sagitta. Audite itaque, ô juvenes, et loquentis verba accipite; ne corda vestra in illam propensa sint, neve in viis ejus errate; multos enim vulneratos dejecit; imo ab eâ multi fortes confossi sunt: domus ejus est semita ad orcum; perque eam itur ad mortis penetralia.

VII. Quid verò ea mala memorem, quæ etiam in hâc vitâ illos comitantur, qui, de quo loquor, scelere, inquinant se, atque contaminant? Hinc morbi impurissimi; carnis, atque ossium putredo foedissima; dolores acerrimi; juvenus inhonorata; senectus præmatura; hinc sæpe in medio sceleris cursu festinata

* Prov. vii. 6, &c.

mors, inter virorum risus effusissimos, foeminarumque dignissimum odium, atque contemptum.

VIII. Nec verò à factis solùm impuris abstinentum est, sed à cogitatis etiam. Ne in mentem aliquando se intrudant ea, de quibus nefas est meditari, nemo ferè est qui prohibeat; sed cùm ultrò ea arcessimus, cùm fovemus, cùm amplectimur, cùm iis libenter immoramur, tum denique excogitata scelera nobis imputantur, et factorum crimen habent.

IX. Linguam quoque coërcere, neque aliquid ex ore nostro projicere, quod non purum, et castum sit, id demum cujusque est officium. Contra bonos mores peccat, qui turpia dictu blaterat; nec minùs Christi præceptis repugnat, qui linguæ frœnum injicere suos jussit, dixitque, * *Ex abundantia cordis os loqui.*

X. Pauca quædam subjicere non alienum erit, quæ ad vitandum hoc scelus spectare præcipuè arbitror.

XI. Primum itaque, mali principiis obstemus; primos libidinis motus, utpote et viris, et Christianis indignos, ex animis liberâ indignatione projiciamus. Si semel vitio locum

* S. Matt. xii. 34.

demus, furtim nobis irrepit, et magis magisque incautis affluit, donec paulatim omnia sibi subjecerit, et ex animo rationem penitus expulerit.

XII. Cavendum est insuper, ne mentes otio, atque ignaviâ, torpere sinamus. Agro inculto filix innascitur, et animo desidiofo radices agit scelus. At verò vel studiis occupato, vel lusu aliquo innocuo, pravæ libidines obrepere non possunt.

XIII. Nec fas præterita scelera cum voluptate recordari: qui ita facit, virtutis se contemptorem planè ostendit, atque idem peccatum centies peccat.

XIV. Abstinendum etiam ab iis, qui nihil ferium, aut sublime sapientes, levi, atque obscæno sermone, sopitos affectuum æstus resuscitare conantur, omnesque, quibuscum versantur, in sceleris sui societatem allicere.

XV. Orandum est denique, ut Deus Optimus Maximus opem suam, atque gratiam omnibus temporibus elargiatur, præsertim cum eâ nobis plurimum opus sit. Ea unica est, quæ aut induci nos in tentationem prohibeat, aut inductos à malo liberet.

C A P. XVI.

De Intemperantiâ in Cibo et Potu.

I. Abutuntur intemperantes Dei donis. II. Frequentior in potu quàm in cibo intemperantia. III. Tria argumenta, quæ homines ab intemperantiâ deterreant. IV. 1. Ebrietatem rationem è mente expellere. V. 2. Morborum et mortis immaturæ causam esse. VI. 3. A Christo vetitam esse.

I. **U**T cæteris Dei donis, ita illis, quæ ad vitam sustinendam data sunt, abutimur. Cùm necesse erat, ut corpora nostra, labore trita, et imminuta, cibo reficerentur; non terram sterilem, et infructuosam nobis dedit rerum omnium creator; sed agros frugibus, mare piscibus, alitibus aëra complevit; quæ omnia hominum usui inservirent, et languentes, exhaustosque recrearent. Quid autem? an ea tantùm quærimus, quæ natura exposcit? nonne inamarescunt epulæ saluberrimæ, nisi exquisitissimè conditæ? nonne heluones videmus usque ad fastidium fercula varia devorantes, seque cibo, ut ita dicam, ingurgitantes? Hoc qui facit, quid aliud agit, nisi optimis Dei donis abutitur; quæque in salutem

salutem suam data sunt, ea ipse in perniciem convertit ?

II. Hoc verò vitium, cibi scilicet intemperantia, nec tam frequens, nec tam periculosum est, quàm bibendi furor iste, unde ebrietas oritur. Inest, ut aliqui putant, jucunditas quædam in comessantium conviviiis, nec unquam tam felices sunt, quàm exutâ ratione. Cantare, exclamare, furere, bacchari, id profectò inter eos sapere existimatur ; quasi quò propiùs ad bestias accedant, eò et feliciores et sapientiores sint.

III. Tria sunt, quæ breviter attingam, quibus ab hoc vitio vos deterream.

1. Ebrietatem paulatim rationem è mente expellere, atque adeò scelerum omnium esse originem.

2. Morborum plurimorum, et mortis immaturæ causam esse.

3. A Christo vetitam esse.

IV. 1. Ebrietatem è mente rationem expellere, ebrios modò viderit, nemo est qui dubitet. At non hoc solùm inter pocula, atque in ipsis conviviiis fit ; quicumque enim hoc vitium sibi frequenter indulget, animum hebetat, ingenium obtundit, auræque divinam istam particulam humi adfigit. Ratione expulsâ, sensuque religionis amoto, quæ immunitas, quæ feritas, quæ dementia non illico

exoritur? Hinc jurgia, vulnera, homicidia; hinc profectò malorum genus omne enatum est. Qui, quicquid sacrum est, inter pocula contemnere, Deoque ipsi maledicere, elati, et magnifici animi esse credit; vereor ut et sobrium, si modò sobrius unquam sit, sceleris eum sui pœniteat. Nec si quid legibus contrarium ebrius commiserit, si hominem, (id quod sæpe accidit), aut vulneraverit, aut occiderit, satis est dixisse, 'Imprudens peccavi, nec quid egerim, scivi;' rapitur in pœnam et supplicium; nec immeritò; qui unum scelus diluere credat, fatendo se alii deditum.

V. 2. Nec argumentis opus est, ut ebrietatem morborum plurimorum, atque adeò mortis immaturæ causam esse, probem. Circumspicite genus humanum; videte eos, qui cibo ad famem, potu ad sitim propellendam usi sunt; qui nihil immoderatum, nihil intemperatum cupientes, epulas suas non voluptate, sed desiderio naturali finierunt. Valent corpora; vigent artus; vires solidæ, et integræ sunt; et si (quod ferè accidit) ad senectutem accedant, mala tamen senectutis nec plorant, nec sentiunt. Utque corpora, ita et animi, firmi, et robusti, sunt; præscripta ad munia vegeti surgunt; somnoque fruuntur puro, nec interrupto. Qui verò natos se ad
nihil

nihil aliud præter edendum et potandum credunt, quo cruciatu non vexantur? quibus morbis non laborant? Quàm plurimos videmus, ipso in juventutis flore, quasi ægram et languidam senectutem trahentes! Si quæ à dolore vacat hora, eam conviviis impendunt; à conviviis remoti, dolore iterum excruciantur. Brevem vitam miserrimè trahunt, mortem propinquam modò execrantes, modò timentes; quam cùm diutiùs differre non licet, horrore correpti moriuntur, invisi et contempti ab ipsis sceleris sui fociis, qui tamen citò sequentur, spectaculum idem triste exhibituri.

VI. 3. Jam verò intemperantiam hanc à Christo vetitam esse, nemo est, qui dubitet, qui modò sacris literis vel minimè sit imbutus. Servus ille malus cui cum hypocritis assignatur locus * *inter fletus, dentiumque stridorem, verberare conservos suos dicitur, quinetiam edere, et bibere, cum ebriis.* † Ephesios hortatur Paulus, *Ne vino inebrientur*: quin et ebrietatem inter pessima enumerat, ‡ *invidiam, cædem, comessationes, et his similia.*

VII. Cavendum itaque, præcipuè in juventute, ut ab hoc vitio quàm procul abstinamus. Ad sitim satiandam data sunt poculenta, et ad corpus recreandum; quicquid

* Matt. xxiv. 48, &c. † Eph. v. 18. ‡ Gal. v. 21.

ultrà est, id profectò scelus est. Multi sibi licere credunt, festis quibusdam diebus, ultra præscriptos fines paulò evagari ; at quàm turpissimum est, non posse lætari, nisi exutâ ratione. Alii dicunt, se, licet aliquando liberius epulentur, nunquam virtuti, aut rationi adversari : At periculosissimum est præcipitio inambulare, unde si decidas, casus erit gravissimus. Fabulosis illis Circes poculis similia sunt vina, quæ si semel cupidè gustes, vix fieri possit, quin illis te proluas. Hujusce igitur vitii principiis obstes ; crescit enim in dies amor iste, et intemperata bibendi libido, donec sordeant omnia, et nauseam pariant, quæ non vino condiantur.

VIII. Utque ab hoc, ita profectò ab omni scelere, in ipso limine absistendum est. Hactenus se, nec longius evagaturum, quis est, qui sibi promittat ? Nemo fuit repentè turpissimus ; à scelere ad scelus itur ; nec tutum se esse aliquis confidat, qui à virtutis viâ vel minimè declinaverit. Omnis enim ab istâ aberratio, plena fraudis est, plena periculi.

F I N I S.



